

MGR. J. A. PAREDIS

TWEEDE STICHTER VAN ROLDUC 1840-1886

DEZE titel eist een voorafgaande verklaring.

De gedachte, Mgr. Paredis de tweede stichter van Rolduc te noemen, is — dit moet eerlijk vermeld worden — uitgegaan van de tegenwoordige President van het Klein Seminarie, dat in Mei van het jubeljaar 1943 nog in zijn oude vorm van universeel Nederlands humanistisch college bestond. Op die dag, bij de jubelherdenking, zette de Directeur Drs. H. J. van der Mühlen in intieme kring voor professoren en leerlingen de beide hoofdfiguren uit het verleden nl. Ailbertus, de stichter van de abdij, en die van Mgr. Paredis, de oprichter van het Klein Seminarie, naast elkander. Het werd een treffend parallel volgens getuigenis van de aanwezigen, die het genoeg hadden de eenvoudige herdenking bij te wonen.

Het opschrift van deze bijdrage doet ons dan ook de stof beperken tot die episode uit Paredis' bestuur welke voor hem een oefenschool van geduld is geworden, misschien zelfs een belangrijke statie in de kruisweg van zijn leven.

Het is eigenlijk onmogelijk het regelmatig verloop van de eerste geschiedenis van Rolduc en alle peripetieën van de aankoop goed te volgen, tenzij aan de hand van de talrijke stukken, d.w.z. de *volledige* correspon-

dentie tussen beide partijen, en soms ook door buitenstaanders gewisseld. Folio's werden volgeschreven. Deze correspondentie over 10 jaren verspreid is niet volledig, zolang in de verzameling het aandeel van de Luikse administratie en de daarop aansluitende correspondentie van directeur Peters en Mgr. Paredis ontbreekt. Deze konden wij in Luik niet achterhalen, noch in het Groot Seminarie, noch in het bisschoppelijk archief aldaar. 't Is mogelijk dat het college van St. Truiden meer kan verschaffen. Daar gaf Mgr. Monchamp in 1898 een verslag uit, getiteld: „Souvenir du Cinquantenaire du Petit Séminaire de St. Trond” pp. 24—100, ed. St. Trond.¹⁾

Het meest missen wij nog de briefwisseling van de hand van Directeur Peters.

Een onderzoek op de archieven van de internuntiatuur te 's-Gravenhage bracht wel zeer veel, maar o.i. nog niet alles te voorschijn. Daarom — na al hetgeen R. P. J. Kleijntjens S.J. in de jaren 1930 en 1931 omtrent de „Onderhandelingen over Rolduc, 1842-1857” heeft gepubliceerd o.a. eerst in het „Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg”, tome XLV, blz. 165-174, verder in Rolduc's Jaarboek 1930 en vervolgens — anno 1931 — in een aparte brochure, betiteld

¹⁾ vgl. verder: Rolduc, souvenir de la fête commémorative du 20 septembre 1881. Liège, Dessain.

41 12

J. C. L. van Straaten

als boven en gedrukt bij de Drukkerij St. Ferdinand te Lummen — achten wij toch enkele aanvullingen niet overbodig, van welke zijde die ook mogen komen.

Ook psychologische factoren menen wij na de afscheiding van België in rekening te moeten brengen. De gegevens waarvan ik mij bediend heb zijn bijna alle uit de eerste hand en hebben tot achtergrond de sterke psyche van de man die vecht voor zijn recht en onverzettelijk blijft, zo lang niet de laatste troef is uitgespeeld.

I.

In het kort geeft het drama van de moeizame aanwinst van het Klein Seminarie van Rolduc ons een beeld van hetgeen zich in het groot afspeelde over bijna geheel het herwonnen Limburg. Het oud-bisdom van vóór 1801 had trouwens twee lange eeuwen weinig stoffelijke welvaart, glorie of voorspoed, maar veel kruis en verdrukking gekend.²⁾

De taak van langzaam heroveren en herstellen kwam bijna geheel neer op de schouders van de Apostolische Administrator en zijn naaste raadgevers, de dekens van Limburg. Waarin bestond deze taak? Het als 't ware tussen puin en distels en met zeer veel zuchten terugzoeken en verzamelen van al de brokstukken van het oud-bisdom, met als voornaamste wegwijzer de inventaris der vele verloren en genaaste goederen — dat was na de joyeuse entrée zijn lot.

Een berooide provincie, een uit elkander gerukt erfdeel! En zo zal het beeld van 1840 niet overdreven zijn, als we zeggen, dat tussen de puinen van dit berooide bisdom zetelt, of liever zwerft en zoekend rondgaat een ijverig Apostolisch Vicaris, die tussen de jaren 1839 en 1853 het lastige restauratie-

werk voorbereidt met uit te zien naar vaste steunpunten en te speuren naar betere woonplaatsen voor zijn levieten — de clerus van de toekomst — en tegelijkertijd zorg te dragen voor het onderwijzend personeel en de nieuwe zielzorgers.

Bij de eerste reorganisatie in 1840 van enkele onderdelen van het arbeidsveld onderging hij dus de taaie en pijnlijke tegenwerking in zake de aankoop van het onmisbare Klein Seminarie, dat hij als een stoffelijk bezit in schijn overnam van het bisdom Luik.

Het gold hier een dringende aangelegenheid, een levensvraag, waarvoor hij niet uit de weg kon gaan.

* * *

De eis tot herstel der Seminariën stond in 't werkprogram van alle bisschoppen uit die tijd bovenaan. Immers de meeste dier oude instellingen hadden de langdurige periode der revolutiën niet ongedeerd kunnen overleven. Zo was het in België, in Duitsland en in Nederland.

En 't herleven van de geest der traditie en van een zuivere kerkleer was vaak nog meer urgent dan het stoffelijk herstel der verloren gegane, geplunderde en geschonden gebouwen. Dit blijkt o.a. uit een referaat in de Zeitschrift für Philosophie und Katholische Theologie (1833), waarin met tamelijk misprijzen een critiek wordt geleverd op de toen geldende opleiding van de clerus in België omtrent de jaren 1820-1830. De vraag liep over een totale vernieuwing, zelfs radicale wijziging van het oude theologische leerplan. Het is zeker geen onverdacht censor of criticus die daar aan het woord is. De Duitse professor, die met onverholten ergernis de Belgische toestanden en opvattingen en tradities hekelt is vermoedelijk Joh. Braun of Achtefeldt, beiden overtuigde aanhangers van de leer van de Bonner professor Hermes.³⁾

2) Rogier L. J., *Geschiedenis van het Katholicisme in Noord-Nederland in de 16e en 17e eeuw*, II p. 630—631. Amsterdam 1946.

„L'évêché de Ruremonde était le plus pauvre et le plus difficile des Evêchés de la Belgique; il avait souvent été une sorte de noviciat dans l'ordre épiscopal de ces provinces” — aldus in: *Almanach du clergé catholique romain dans les Pays-Bas* 1826 p. 373.

Vijf à zes van de 14 Roermondse bisschoppen vóór 1800 werden gepromoveerd naar een Belgische zetel. Drie stierven buiten het bisdom. Lindanus en Sanguessa moesten een tijd lang nog in een ander Nederlands diocees het bestuur waarnemen.

3) Georg Hermes, die in 1819 Doctor Theologiae honoris causa werd in Breslau, kreeg in 1820 zijn aanstelling als professor der dogmatiek in Bonn. Evenals de theologische faculteit in Bonn ging ook het Keulse priesterseminarie en een groot deel van de clerus in de richting der

De generatie, die nu pas 10 à 15 jaar in de priesterlijke functies was getreden, was met veel moeite ontsnapt aan het Collegium Philosophicum van Leuven en had zich soms op goed geluk moeten bedienen van de hulp, hetzij van een buitenlands collega of van enkele reguliere en seculiere priesters, die hun in privaattlessen de theologie bijbrachten. P. G. van Ghert, de referendaris aan het Departement van Katholieke Eredienst ergerde zich, maar vruchteloos, aan dit feit en schreef op 25 Juni 1826 aan Minister van Maanen: „Zoodra zij maar half bekwaam zijn, laten zij zich te Metz of te Münster wijden en worden zodoende geestelijke zonder het Collegium Philosophicum te benutten.”⁴⁾

Ook hier sprak de rancune en de laïcistische gesteldheid van de in Hegel's school en Hegel's vriendschap gekweekte staatsman, voor wie de kerkelijke geest en traditie een onbekende, zelfs verdachte sfeer waren, nadelig en gevaarlijk voor de absolute staat. Zonder zich daaraan te storen gingen én Mgr. van Bommel én Mgr. Paredis hun weg en trachtten snel de schade en het tekort aan katholiek onderwijs in te halen.

* * *

Het waren twee vrienden, die aan 't begin van Rolduc's Klein Seminarie stonden, om daar voor lange tijd hun vingerafdruk te plaatsen op het charter en de geest van het jonge instituut met zijn programma's, regle-

Hermesiaanse theologie. Al spoedig waren ook de theologische faculteiten in Breslau, Münster, Braunsberg en het Seminarie van Trier met aanhangers van Hermes bezet. Paus Gregorius XVI veroordeelde in een Breve van 26 September 1835 het Hermesiaans systeem alsmede vele afzonderlijke dwalingen en plaatste de „Philosophische en de Positive Einleitung” en het 1e deel der „Christkatholische Dogmatik” op de Index. Bij een nieuw Index-decreet van 1836 geschiedde hetzelfde met dl. 2 en 3 van dat werk. (cfr. Mich. Buchberger — Kirchliches Handlexikon Bd. I. 1907. Herder, Freiburg, kolom 726 en 1933).

— Bonn 1833 — Johann Wilhelm Jos. Braun, Hermesiaan, Professor in de Kerkgeschiedenis te Bonn, geboren 17 April 1801 te Gronau, overleden te Bonn 30 September 1863. Tezamen met Achtefeldt richtte hij te Bonn in 1832 op de „Zeitschrift für Philosophie und Katholische Theologie”, maar geheel in Hermesiaanse geest geredigeerd (tot 1852). Hij schreef ook Kunstgeschichtliche Aufsätze in de Bonner Jahrbücher. Sinds 1843 als Hermesiaan gesuspendeerd en daarna gepensioneerd professor werd hij in 1848 afgevaardigde voor Frankfurt en van 1852—1856 voor Berlijn.

4) Alberts P. S.J. Geschiedenis van het herstel der Hiërarchie in de Nederlanden. Dl. I., blz. 140.

menten en statuten, kortom op de hele gang van zaken. Twee vrienden, wier trouwe samenwerking me doet denken aan klassieke modellen uit Bijbel en Aeneïde. Mannen, die met hun eigenaardige talenten en zo verschillend karakter elkander op gelukkige wijze aanvullen. Het nuchtere proza en de taaie inspanning van hem, die regeerde op een afstand en met ernstig-bezorgde blik en vaste wil de weerstanden moest overwinnen, naast de poëzie en het meer luchtig optimisme van hem, die dagelijks de jongens in in hun studielevens dirigeerde en met een opwekkend allegro de toon aangaf en stimuleerde: Mgr. Paredis en Directeur H. Peters. Het optimisme en het enthousiasme van de eerste directeur bieden m.i. een frappante tegenstelling en een gewenste, zelfs onmisbare aanvulling op de meer zakelijke en critische geaardheid van de Administrator, die toch in de critieke momenten heel dankbaar was voor de steun, die hij aanhoudend van zijn vriend ondervond. De leraar H. Peters, die Mgr. Paredis tegelijk met het college uit België overnam⁵⁾, werd voor hem een eerste verbindingsschakel met België en vergemakkelijkte aldus de eerste overgang en het voortbestaan van een Klein Seminarie op Zuid-Limburgse bodem. Hij maakte hem van leraar tot directeur en trouwe raadsman in de opvoeding van de jeugd.

Hun eigen jeugd en studiejaren vielen ten dele samen — Paredis was nl. elf jaar ouder⁶⁾ — en liepen een tijd lang parallel met de rumoerige anti-kerkelijke Franse tijd en met de Napoleontische heerschappij en de snelle reacties daarop in België en Zuid-Nederland. Zij ondergingen beiden natuurlijk al de emoties en schokkende veranderingen, al bleven zij leven in de godsdienstige sfeer der vrome Paus-getrouwe katholieken uit die tijd. De vrijheidsidee en de emancipatie der burgerij uit oude feodale begrippen

5) H. Peters had reeds onder bisschop Corn. van Bommel enige jaren van onderwijs in het college achter de rug.

6) Mgr. Paredis, geboren 28 Augustus 1795 te Bree, was 7 April 1821 priester gewijd te Mechelen; Henricus Peters, geboortig van Weert, priester gewijd op 12 Augustus 1829 te Namen.

greep ook hen in zekere mate aan. Maar er is een aanmerkelijk verschil in het levens-tempo van hùn geslacht en het onze. Er is nog weinig of niets mechanisch aan de tijd-geest en de opvoeding tijdens de periode der Franse overheersing, ondanks de sprongen, die de wetenschap toen maakte. Wel banen de nieuwe leuzen, begrippen en woorden als Fortschritt, progrès, égalité, zich een weg bij de vrijdenkende intellectuelen.

Maar er bleef toch — zeker bij de z.g. conservatieve kerkelijke kringen — een sterk-klassieke inslag over, die onze later komende generatie op gevoelige wijze mist. Alleen al het zorgvuldig hanteren van de Latijnse en Franse taal bracht tot verfijning van de smaak bij. Daaraan paarde zich in het leven een overheersende tolerantie en gematigheid, die hen bewaarde voor onze overdadige dynamiek.

De bovengenoemde Duitse referent, de Bonner professor Braun, die een nieuwe theologische richting was toegedaan, moge al hier en daar een werkelijke lacune, een zwakke plek in de toenmalige clericale en gymnasiale opleiding hebben aange-raakt, hij overdreef ook de fouten, en vermocht niet in de verte te zien, hoe een latere generatie met haar overbelaste programma's, — naar het Duitse Realschule-recept, — zou kampen en vaak zou willen terugkeren naar het schijnbaar beperkte, zelfs strakke klassieke plan met zijn beschaving en verfijning van de geest.

Dit eenzijdig doorslaan van de balans is begrijpelijk in een bewogen tijd van emancipatie. Een bevrijding — ook die van 1813 — maakt altijd een reserve van, oude lang opgespaarde krachten en strevingen vrij. Wij weten nog niet direct, wat onze bevrijde, d.i. na-oorlogse jeugdige generatie aan prominente figuren zal opleveren. Dit zullen, naar wij hopen, onze nakomelingen beter zien of beleven.

Maar met een terugblik in het verleden zien wij nù des te beter, hoe vele mannen uit die tijd van oorlog en druk, als opgedoken

na de lange Napoleontische periode — toen Europa immers een belegerde vesting was —, hoe de besten van hen een opgespaarde energie aan de dag brengen en een mate van karakter en kennis ten toon spreiden, die de generatie van 1820-1830 zo gunstig markeren. Een galerij van baanbrekers, voortrekkers, gidsen en helden, leidende staats-lieden en kerkvoogden met ruime blik. Van hun werk profiteren wij nog op heden.

* * *

Voor het intellectuele leven lagen Zuid-Limburg en België zeer nauw met elkander verbonden tot 1830, zelfs tot 1840 en daarna. Een gelijke waardering voor de hogere studies hadden velen te Leuven, Luik, Maastricht, Roermond opgedaan op Athenaeum, college, universiteit, seminarie en dit bracht hen bijeen. Al mocht dus in 1833 de Hermesiaanse schrijver min of meer smalend afgeven op een achterstand in de meer moderne zin, de waakzame blik van een kerkvoogd te Luik en te Roermond wist voldoende te ontdekken, hoever de aanpassing aan de tijd-geest kón gaan. In elk geval waren de bischop en de directeur lenig en vooruitstrevend genoeg om het onderwijs op hoger peil te brengen. Maar de kwellende zorg bleef voor Mgr. Paredis 10 jaar lang de financiële zijde van deze affaire, van deze grote onderneming, zoals men met een min eerbiedige term het Klein Seminarie zou kunnen noemen, vooraleer het een humanistisch college werd, dat de „*école normale*” verdrog.

In de gedachtengang der nieuwe Belgische regering bleef de door het Nederlands Koninkrijk aangeworven provincie steeds „*la partie cédée du Limbourg*”. Bij de definitieve staatkundige afscheiding van België in 1839 stond ons gewest tamelijk alleen en moest het verarmde diocees en zijn even arme bischop of Administrator Apostolicus bij verschillende nieuwe bezitters alles gaan terugbedelen, wat zij eens bezaten, en ten dele zelfs terugkopen tegen hoge bedragen. Zo

o.a. een bescheiden bisschoppelijke woning in de residentiestad, een Groot Seminarie en daarbij een Klein Seminarie en bovendien voor deze beide instituten een boekerij, voldoende voor professoren en leerlingen.⁷⁾ Het werd in alle opzichten een dure en verederende koop.

In een uitvoerig memorandum, in het jaar 1855 aangeboden aan de onverbidde lijke Commission Administrative du Séminaire de Liège,⁸⁾ laat Mgr. Paredis zelf de verhouding tussen Luik en Roermond in krasse termen schetsen als die tussen een tamelijk welvarende moeder en een misdeelde, verarmde, dochter. „Alle voordelen”, zo wordt daar gezegd, „bij de transactie tusschen beide bisdommen omtrent Rolduc, waren aan de zijde van de moederkerk (Luik) en alle nadelen aan den kant der dochter-diocese.”

Was het een antagonisme van buitenlandse en politieke aard, dat België tegenover Nederlands Limburg zo stiefmoederlijk deed optreden? Tussen de beide bestuurders Mgr. C. van Bommel en Paredis bestond een uitstekende verhouding, die ook door het optreden van de „Commission Administrative” niet vertroebeld werd.

Toch menen wij, dat de onderlinge strijd of minstens de nog recente staatkundige wrijvingen van 1830 en de daardoor ontstane verwijdering tussen de twee gouvernementen of staten, en evenzo de nog niet geheele wonden na de violente afscheiding van België, voor een goed deel onbewust de oorzaak waren van het wantrouwen, van een zekere rancune zelfs in het Luikse, en daarmee van de onvoordelige behandeling van Limburg in zijn nieuwe positie als wingewest van Nederland. Van de jonge, nu weer zelf-

standige kerkprovincie hadden Maastricht en andere kantons zolang tot Luik behoord, en dat vergat de inheemse Vicaris-generaal Jacquemotte niet zo licht als de Noord-Nederlander Mgr. van Bommel, die vermoedelijk zelf Paredis voor het Limburgs Vicariaat had aangeprezen.

Het gouvernement van Brussel stond bovendien oplettend achter de Luikse Administration: het Belgische gouvernement liet de expertise der gebouwen van Rolduc doen en datzelfde gouvernement fixeerde éerst een som van 83.000 francs, tenslotte een som van 76.000 francs als eis voor een verkoop van Rolduc en bezittingen. Vandaar een „embarras” bij de Commission Administrative. Mgr. Paredis, met achter zich de resp. deken van de Limburgse districten, achtte zich volkomen gerechtigd te wijzen op de fundamentele dwalingen, die ten grondslag lagen aan heel de regeling van zaken, en verzette zich in genoemd memorandum tegen enkele onbillijke eisen.

Tegelijkertijd hield hij de zaakgelastigde van de H. Stoel te 's-Gravenhage, Mgr. Ferrieri op de hoogte van het verloop, opdat deze tenslotte weer in Rome zijn zaak zou bepleiten. Hierbij had hij de voldoening een ander belangstellend en ook actief bemiddelaar aan zijn zijde te hebben, die in de zaken van de Romeinse curie thuis was en haar gangen en wegen kende; kortom een Nederlander en Limburger, die in de voorafgaande jaren zijn sporen verdiend had.

* * *

„Allons tout droit.”

„Laat ons recht door zee gaan.”

14 Augustus 1846.

Een nobel devies voor een jeugdig en impulsief bestuurder! Mgr. Paredis had daarmee in het kort zijn houding tegenover Luik bepaald. Het was nog tamelijk in de aanvang van zijn bestuur, dat hij dit beginsel huldigde en aan zijn medewerkers aanpreef als *de* te volgen gedragslijn in deze netelige affaire. De deken van Kerkrade en Directeur Peters

7) De beide boekerijen, die van oud-Rolduc en van het voormalige Groot Seminarie, gingen bijna geheel voor Limburg verloren. In een latere periode, anno 1874 en opnieuw in 1942, moest het Bisdom Roermond zelfs een groot deel van de oude bisschoppelijke archieven terugkopen, ook tegen hoge prijzen; archieven die eens het rechtmatig bezit vormden van het bisdom! Tijdens de Franse revolutie tussen de jaren 1795 en 1806 was een deel daarvan door de slordigheid en oneerlijkheid van een burger uit Roermond verloren gegaan.

8) Of Mgr. Paredis zelf geheel het memorandum persoonlijk opstelde en in die vorm kleeft valt te betwijfelen. Het is eigenlijk het werk van Directeur Peters en van de provisor van Laer.

en Provisor van Laer onderhandelden soms in zijn naam, doch hij hield de beslissingen vast.

„Allons tout droit!”

Het zal maar zelden voorkomen, dat een geroutineerd bestuurder in later levensjaren en tegen het einde van zijn ambtsperiode zich zonder voorbehoud nog van dezelfde formule bedient, of diezelfde leuze bovenaan plaatst. Juist en vooral niet in de meer ingewikkelde zaken, waar men met gelijkwaardige, d.w.z. even gezaghebbende en belanghebbende personen te doen krijgt. Want én de langdurige ondervinding, die rijper maakt, én de tegenwerking, die door wrijving afslijpt, en daardoor iemand dwingt tot de meer persoonlijke berekeningen der voorzichtigheid, zal de eertijds voortvarende en ongeoefende stuurman er toe brengen uit de weg te gaan, zelfs gemakkelijk en sportief uit te wijken, om langs omwegen — zij het dan *steeds eerlijke!* — zijn eerste doel te bereiken. Ofwel — als het moet — een vurig nagestreefd, maar moeilijk bereikbaar object prijs te geven, wanneer de onderhandelingen *alleen* met verdeeldheid en twist kunnen gepaard gaan. Zo ook hier, in deze beginperiode van zijn regering. Niet, dat de geest van de Apostolische Administrator niet voor overleg zou openstaan! Integendeel. Maar hij zag misschien voorbij, dat hij hier stond tegenover andere instanties, levend op een geheel ander terrein en met oudere brieven. Kortere gezegd: Mgr. Paredis, hoe goed heerser ook, zou allicht geen goed nuntius of minister van buitenlandse zaken geweest zijn, — en nog minder is hij een vernuftig diplomaat, die met zeker genoeg een spel van intriges ontwart. Daarvoor was hij te openhartig, te ronduit.

Ondanks zijn bereidwilligheid tot telkens onderhandelen, was er iets wat hem dreef tot meer spoed in het afwikkelen van die zaak, en dan geheel volgens zijn éérste inzichten en verwachtingen. En dat was steeds weer de geldnood, waarin de goede herder met zijn schapen verkeerde. Verder: hij moest overigens wel iets scheefs ontwaren in de

gewijzigde Luikse voorstellen en dat ontlokte hem zulk een wrevelige toespeling, die feitelijk impliciet een lelijk verwijt aan het adres der tegenspelers inhield: „Allons tout droit”, m.a.w. hùn weg is krom of slinks.

In een conceptbrief van 21 Juni 1845, die niet verzonden werd, klinkt het: „Ik ben zo eerlijk als de leden van Luik en wil hun speelbal niet zijn”, en in een brief van 13 Maart 1845 aan de deken van Venlo: „De liefde lijdt soms veel bij dergelijke zaken, maar moet dan daarvoor één partij meer toegeven om de andere te voldoen?”

Maar blijkens de eerste brieven had ook de Luikse Commission administrative de handen niet vrij. Zij was evenzeer gebonden, en dit moest de Administrator Apostolicus van Limburg al spoedig ervaren.

Als men zelf rekenplichtig is aan een hogere macht, of in schulden steekt, is men zo licht geneigd bij de eerste gelegenheid, die zich aanbiedt een deel daarvan te verhalen op een ander die met soortgelijke belangen en wensen zich meldt omtrent hetzelfde object. En Roermond was hier de zwakkere partij. Luik stond na 1840 voor de keuze tussen Rolduc en St. Truiden en streefde óók naar een voordelige oplossing. Dat zag men in Roermond misschien over het hoofd. Verder: met de regeringen *moest* men wel rekening houden. Daarom doet één zinsnede enigszins vreemd, en zelf naïef aan, welke gebruikt wordt bij het openen van de onderhandelingen op 22 November 1842. Wanneer de deken van Kerkrade, Quodbach, met de beide ex-religieusen van de abdij, de EE. HH. J. Kruyder en J. Corsten, resp. pastoors van Afden en Lontzen, in Luik komen, en — handelend als organen van Mgr. Paredis — beginnen met „abstractie te maken” van instanties die men feitelijk niet geheel en al passeren kan⁹⁾, dan wordt impliciet toegegeven, en verwacht en zelfs gevreesd, dat moeilijkheden uit die hoek de onderhandelingen der beide belanghebbende partijen al

⁹⁾ — „abstraction faite des difficultés existantes ou pouvant surgir de la part des deux gouvernements”. (Ned. en Belg.)

spoedig komen kruisen. Juist die inmenging van de regering möcht men bij de aanvang niet onderschatten.

* * *

Als wij nu, na 100 jaar, de figuur van de Apostolische Administrator van Limburg, de eigenlijke oprichter van het Klein Seminarie voor onze ogen halen, dan vraag ik me af, of die verheven emoties en diepe ontroering van onze vorige generaties van Rolduciens wel ooit de zijne waren, toen hij het zegenrijk werk begon en dèze eerbiedwaardige gebouwen van het bisdom Luik als een geestelijke erfenis overnam. In elk geval moet de emotie van vreugde wel van korte duur zijn geweest. Enige voldoening kon voor zijn gemoed alleen hierin liggen, in zoverre die erfenis een geestelijke zijde had en een groot stuk traditie betekende voor het roomse Limburg. Maar overigens was hijzelf boven alles de zakelijke regent, de vooruitziende bewindsman, de stuurman; — en zò was feitelijk de overname voor hem al spoedig los van feestelijke stemming en vrij van alle romantiek.

Moest niet bij de keuze van dit instituut voor geestelijke opleiding de harde realiteit, d.i. de noodzakelijke spoed verre de overhand hebben op alle andere gevoelens? Want wat hem sinds 1839 voor ogen stond was niet op de eerste plaats een schoon complex van antieke gebouwen met historische achtergrond en een zeldzaam verleden, — gebouwen zo schilderachtig gelegen in Roermond en Kerkrade, — maar 't was de dwingende nood om direct aan de opleiding van een *eigen clerus* te kunnen beginnen dáár, op Limburgse bodem, en dan met middelen die helaas op verre na niet toereikend waren voor de vorming van de clerus. Deze toch lag hem vóór alles na aan het hart. Het in bezit nemen van het Groot-Seminarie te Roermond kreeg zijn beslag in October 1842. Dit ging dus sneller in zijn werk, ofschoon ook hier de moeilijkheden niet ontbraken.¹⁰⁾ Het

vestigen van een Klein Seminarie met klasieke studiën, als 2de afdeling van het gehele instituut, was nu éven urgent. En de drang om in éven korte tijd dat onmisbaar instituut tot stand te brengen is verklaarbaar in de jeugdige, voortvarende bisschop. Er was echter iets wat zijn ijver en zijn vaart op gevoelige wijze kwam remmen. Hij mocht het pas opgerichte arme vicariaat niet zwaarder belasten of in nieuwe schulden steken. Deze periode van tegenstand en lastige, steeds terugkerende verwickelingen loopt hoofdzakelijk tussen 1843 en einde 1846; dit voor velen verborgen conflict rekte zich zelfs tot in 1853 en kwam daarná opnieuw aan de orde.

* * *

De remmen lagen vooral in Luik, Brussel en 's-Gravenhage en waren van stoffelijke en geestelijke aard. In feite had de overname plaats gehad op 1 Mei 1843. Maar om de koopsom moest gestreden worden, jarenlang en fel.

Het penibele van heel deze zaak, die voortaan in de meeste brieven „l'affaire de Rolduc”¹¹⁾ zou heten, lag hierin, dat de Limburgse Administrator zijn handen nog niet zo vrij had als een bisschop in de hiërarchische orde, veelal rekening moest houden met zijn raad van dekens en vervolgens, dat hij ongemerkt in een warnet van onderhandelingen geraakte, dat hem gebonden hield naar verschillende zijden. Achter de overigens zo welwillende bisschop van Luik stond de *Administratie* met de vicarissen Jacquemotte en Neven aan het hoofd, en achter dezen weer de vasthoudende Belgische regering. Achter de gouverneur van Limburg, die in deze kwestie van de aankoop het eerst moest gehoord worden, stond het Nederlandse gouvernement, het Departement voor de zaken van den Rooms-Katholieken Eeredienst.

¹⁰⁾ Dit bewijzen de collecten die jarenlang moesten gehouden worden.

¹¹⁾ Bij P. van der Vrecken in een schrijven van 14 September 1845 aan Secretaris Boermans luidt het: „l'éternelle affaire de Rolduc”.

Deze jaren hebben dus zeer veel van Paredis' geduld en van zijn godsvertrouwen gevergd. Een paar maal ontvalt hem, die anders niet zo expansief is, een klacht en een verzuchting, nl. dat „l'affaire de Rolduc m'a causé tant de chagrin.”

Bij dat jarenlang gerekte onderhandelen, waarin geen der partijen toegaf, rees soms onwillekeurig de vraag bij Mgr. Paredis: „Zullen wij met zulke belemmeringen en bij zo weinig begrip voor onze financiële noodtoestand wel doorgaan en nog vasthouden aan Rolduc? Zullen wij die gebouwen niet liever prijsgeven voor iets anders?” Toen drong zich voor een ogenblik de wijze spreuk van Cato naar voren: „*Quae nocitura tenes, — quamvis sint cara — relinque.*”

Het bewijs dat hij reeds zover rekening hield met die mogelijkheid, vinden wij in een schrijven van het jaar 1845 op 11 April aan de nuntius gericht:

„Veuillez donc me dire, ce que vous en pensez. — Rolduc a certainement auprès de nous la préférence sur tous les bâtiments du Limbourg, et quoique nous puissions placer ailleurs notre petit Séminaire, je ne le quitterais pas volontiers. Et nous ne pourrions le quitter sans faire des dépenses notables.....”

Hij stond toen reeds op 't punt de zaak aan de H. Stoel voor te leggen. En de deken van Venlo, die hem had uitgenodigd, vermoedelijk om einde September naar Luik te gaan en weer besprekingen bij te wonen, krijgt op 8 September 1845 ten antwoord o.a.:

„Zal nu daarom de publieke verkoopings plaats vinden? In nomine Domini, — Luik zal er het grootste nadeel bij hebben, en wij, eeuwig gejaagd zijnde, zullen met Gods genade wel ergens een hol vinden, klein of groot..... Hieruit kunt gij afleiden, dat ik noch kan, noch mag overkomen, om alle onaangenaamheden te vermijden; dan: er is (wel) wat beters te doen!”

De keuze van het devies „In Cruce Salus”, dat Mgr. Paredis eerst in 1853 in zijn vernieuwde Bisschoppelijk wapen opnam, had

dus zijn volle zin en betekenis reeds gekregen in die jaren vóór het herstel van de hiërarchie. Het was meer een woord van berusting dan wel een zegekreet, zoals wijlen Dr. Mich. Smiets het opvat in zijn levensschets van Mgr. Paredis.¹²⁾

In datzelfde bovenaangehaald schrijven van 11 April 1845 aan Mgr. Ferrieri heet het:

„Rolduc, encore une fois.

Lors de ma dernière lettre sur cette affaire, j'étais à peu près disposé — bon gré mal gré — à passer l'acte de vente avec l'administration de Liège. Mais dans le même moment Mr. le Doyen de Sittard m'offrit le collège de cette ville avec l'église, ornements etc. etc.....”

Een zeldzaam aanbod om in zulke omstandigheden uit een impasse te geraken! Hoe geheel anders zou het verloop der historie geweest zijn, wanneer het voorstel van de deken van Sittard ingang had gevonden. Maar, of men het in Rolduc hiermee eens was?.....

Tot beter begrip van 't bovenstaande citaat uit de brief van 11 April moeten wij even kennis nemen van Paredis' schrijven aan de Eerw. Heer van Laer¹³⁾ op 20 Februari van dat jaar. Eerst spreekt hij over diens gezondheidstoestand en gaat dan verder:

„Nu een woord wegens Rolduc. Dat de Heer Peters naar Brussel is afgereisd, is zeer wél. Wij zullen dus vernemen, of er bij het gouvernement (Belg.) wat te verwachten is. Dit echter moet ik U Eerw. verklaren, dat ik naar Luik niet kan gaan. Twistwoorden kan ik niet verdragen. En voor 66.000 francs Rolduc met al de daarin liggende lasten koopen, kan ik onmogelijk. Ik wil echter volgaarne eene wettige volmagt uitreiken aan Ulieden, of wie het ook moge wezen, om die zaak naar goeddunken te eindigen. Echter, moet gij eens overwegen (bedenken) dat Sittard en Geulle nóg v o o r o n s d i s p o n i b e l z i j n.”

Hier komt als een verrassende noot, ook de parochie Geulle in het spel. Een aanbod uit die plaats moet wel van het kasteel zijn uitgegaan, waar de graaf Emile d'Oultremont

¹²⁾ Kath. Illustratie Jg. 1875.

¹³⁾ D. van Laer was Directeur van de Normaalschool en tevens provisor.

woonde.¹⁴⁾ Hoe het zij, de administration hield nog een slag om de arm. Maar hij schreef daags daarna — 21 Februari — aan Directeur Peters:

„Neven sprak van 60.000 frs. mèt of zónder de beurs (Otté).^{14a)}

Hebben wij Rolduc noodig? — dan géén uitstel! Zoo niet, dan is het om het even. De publieke verkooping m è t alle lasten is voor óns voordeelig; (en) z ó n d e r lasten zoo goed voor ons als voor andere. (Ik) Verwacht de stukken, en wil met de administratie in onderhandeling treden: — in scriptis — Van de dekens geen woord. Zij hebben het wél gemeend.”

Wij vernemen dan voorlopig niets meer van de mogelijkheden die *Sittard* en *Geulle* bieden. Waarschijnlijk wilden de inwoners van Rolduc, met name het bestuur, dit toch zo lang vast houden als het ging. — Geen wonder dat Mgr. Paredis in die dagen aan Professor W. H. Batta van het Klein Seminarie schreef: Er is hier geen nieuws. Alleen groote haspeling met de zaak van Rolduc. *Héden* zijn wij op het punt van beslissing, en *mórgen*: — „evanuit spes” — enz.

En op 13 Maart d.a.v. luidt het slot van een lange brief naar de Deken van Venlo nog eens (over de gebouwen van Rolduc):

„Nee, Eerw. vriend; m è t deze lasten zijn zij géén geld waard: z ó n d e r die lasten geef ik volgaarne de 66.000 franken.”¹⁵⁾

14) Het kasteel van Geulle, dat in het begin van de 19e eeuw van de Hoensbroeks overging in het bezit van de grafelijke familie de Hamal, werd met de heerlijke goederen van Geulle in 1842 verkocht aan graaf Emile Désiré Antoine, graaf d' Oultremont de Warfusée voor de som van 526.000 frs. Mogelijk heeft deze in 1845 het aanbod gedaan, om, in geval de aankoop van Rolduc niet doorging, het Klein Seminarie in zijn kasteel onder te brengen. Een feit is, dat dit slot in 1847 — volgens pastoor Kengen — op last van de nieuwe eigenaar afgebroken en gesloopt werd, dus twee jaar na het voorstel aan Paredis gedaan. Houtwerk en stenen werden publiek verkocht en met het afval werden grachten en vijvers gevuld. Vgl. Kengen A. C. past., „Uit Geul's Verleden”, 1926, p. 46.

N.B. Opmerking verdient nog, dat de tweede gemalin van Koning Willem I, de gravin van Nassau, Henriette d'Oultremont de Warfusée de Wégimont, lange jaren na 's konings dood, een weldoenster bleef van Rolduc, en op haar landgoed Rah bij Aken de Rolduciens ontving. Vgl. Corten R., Rolduc in Word en Beeld, p. 172.

14a) Een studiebeurs van 400 frs. per jaar in *perpetuum* ten gunste van de familieleden van wijlen Otté, eertijds kanunnik van de abdij.

15) Hierin gaat het over de voorstellen in de brief van J. P. A. Beckers, gedaan en gedateerd uit Luik, 20 Februari 1845.

II.

Na deze algemene oriëntatie op het terrein der onderhandelingen, en na de kennismaking met de hoofdfiguren of leidende personen, gaan wij terug tot 1843, om volgens tijdsorde de fasen dezer veelzijdige kwestie te doorlopen.

De Maastrichtenaar van afkomst, die in die jaren en ook later in Houthem—St. Gerlach woonde in Huize Gürtzenich, Graaf Paul van der Vrecken¹⁶⁾, volgde met grote spanning het verloop der onderhandelingen omtrent de koop van Rolduc. De correspondentie van Paredis, die wij daarover vinden is nog niet volledig in ons bezit; zij loopt in de maanden Mei tot October 1843 tussen Roermond, Luik en 's-Gravenhage; tussen 's-Gravenhage en Rome en vandaar weer naar Roermond en vice-versa.

De minister van Staat en Directeur-generaal voor de zaken van den R.K. Eeredienst, Baron de Pélichy regelde in het jaar 1843 en verder tot 1846 toe deze zaak namens Koning Willem II, al was dit regelen vanwege genoemd bureau misschien niet altijd in de geest en in de stemming van de meer sympathieke nieuwe regent, de jeugdige vorst, die jegens de Limburgse Administrator al even goedgunstig gezind was als tegenover de Brabander, Mgr. J. Zwijsen.¹⁷⁾

De overtuiging omtrent die bereidwillige stemming van de vorst te zijnen opzichte heeft waarschijnlijk juist in die moeilijke periode van tegenwerking Mgr. Paredis voor ontmoediging bewaard en hem het vertrouwen gegeven, om de zaak van Rolduc aan te houden en telkens weer met nieuwe verzoeken zich tot de internuntius en de bisschop van Luik te wenden.

Een weerklink van die vele zorgen, uitgesproken in de over en weer gaande corres-

16) Zie de interessante biografie van deze koerier van de Paus door P. Verhaegen in de Publications de la Societé archéologique et historique, DL, XXX, 1893.

17) cfr. Aibers P. S.J. Geschiedenis van het Herstel der Hiërarchie in de Nederlanden, 's-Gravenhage, 1903 Ie DL, blz. 460—467 aangaande het Departement van den R.K. Eeredienst.

pondentie tussen de zaakgelastigde Mgr. Ferrieri en de Apostolische Administrator, vangen wij op uit een brief van de intieme vriend van Mgr. Paredis en van diens secretaris F. A. H. Boermans, aan welke laatste de brief gericht is.

Hartelijke woorden van belangstelling komen van de graaf Paul van der Vrecken, die eens als vrijwillig pauselijke koerier in oorlogstijd en ook lang daarna een schakel vormde tussen Fontainebleau, Rome — de Propaganda — en Nederland en in kerkelijke zaken een lange staat van dienst achter de rug had. Hij schrijft uit Rome:

Rome, 29 juin 1843.

„Vous me dites dans votre lettre qu'il n'y a rien de nouveau dans le Vicariat. J'en suis surpris, car il y a plus de huit jours le Cardinal Franson m'a fait lire une lettre que Mgr. Paredis doit avoir reçu de Mr. de Pélichy, qui exprime en termes assez durs le mécontentement du Roi par rapport à l'achat et à l'installation de Rolduc au point que je me sois attendu, à ce que le petit séminaire ne pourrait pas devenir Limbourgeois Néerlandais; je suis bien curieux de savoir, ce qui en est; car cette lettre m'a fait beaucoup de peine tant pour elle-même que pour les conséquences.

Veillez présenter mes hommages à Sa Grandeur et lui dire que j'ai présenté ses Respects à Sa Sainteté et au Cardinal Franson, qui les ont agréés, et le Saint Père y a ajouté Sa bénédiction.” etc.¹⁸⁾

P. v. d. VRECKEN.

A Monsieur
F. A. BOERMANS.

* * *

Men dient wel in 't oog te houden, dat in Februari van dat jaar 1843 te Luik een bijeenkomst had plaats gevonden, waarbij Mgr. Paredis persoonlijk contact kreeg met het bestuur van het Luikse Seminarie: de Administration, welke hoofdzakelijk bestond uit de twee Vicarissen Jacquemotte en Neven. De overeenkomst van 1 Maart 1843 behelsde o.a. dat de aankoop zou gaan tot

60.000 frs. in 15 jaar te betalen met een huursom van 3000 frs.

Mgr. Paredis stemde daarin toe. Op 2 Mei d.a.v. wilde hij het Klein Seminarie openen. Hij deed dit — en bewust — zonder vooraf de machtiging der Nederlandse regering te vragen. Deze was — op advies van Mgr. Ferrieri — niet door Paredis gekend. In onderling overleg hadden beiden besloten, dat de Apostolische Administrator van het feit alleen zou kennis geven „comme d'une chose arrivée.” Maar spoedig daarop kwam de eerste grote tegenvaller. De regering toonde zich zeer boos en verontwaardigd en uitte haar ontevredenheid bij monde van baron de Pélichy¹⁹⁾, die de nieuwe administrator kapittelde „en termes assez durs,” gelijk Paul van der Vrecken het uitdrukt in zijn brief aan secretaris F. H. Boermans. Het verschil van mening ging vooral over de omvang van het begrip seminarie, dat in casu twee instellingen op twee verschillende plaatsen omsloot, en dus naar de opvatting van de regering geen eenheid vormde. De jonge bisschop weerde zich echter én schriftelijk én mondeling zó goed, dat op 11 Augustus 1843 Rolduc ook als seminarie van het Vicariaat Limburg werd erkend.²⁰⁾

De koning bewilligde erin, dat

„de te 's-Hertogenrade (Rolduc) g e v e s t i g d e a f d e e l i n g van het te Roermond b e s t a a n d e Seminarie van het Vicariaat van Limburg als een i n t e g r e e r e n d d e e l van het Seminarie worde beschouwd, en dat beide gestichten gevolgelijk slechts e e n e e n i g e openbare instelling bepaaldelijk bestemd tot opleiding van kweekelingen van de R.K. geestelijke stand uitmaken”.....

* * *

In de eerbiedwaardige, maar radicaal ont-reimde abdij had intussen de studerende jeugd van Nederlands Limburg die van Belgisch Limburg vervangen, welke de abdij van St. Truiden had opgezocht.

18) Bisschoppelijk Archief Roermond — Correspondentie Boermans. Paredis hield P. v. d. Vrecken steeds op de hoogte van het verloop der kwestie.

19) vgl. Rolduc's Jaarboek 1932, pag. 80—84.

20) Rolduc's Jaarboek 1932, p. 83.

Er was alleen nog door de stichters, pastoor J. Kruidjer en pastoor J. Corsten bedongen, dat speciaal de jeugd uit de naaste omgeving van Kerkrade de voorrang zou hebben.

In Rolduc was het eerste trimester al rustig verlopen, toen in het najaar van 1843 de kwestie van de aankoop in een nieuwe phase trad. Het Belgisch gouvernement, in het sauveren van staatsbelangen al even waakzaam en actief als de Nederlandse regering, stond niet toe Rolduc te verkopen, zonder een voorafgaande „expertise” van de gebouwen, en liet dit door de Administratie van Luik mededelen. Deze expertise werd in het voorjaar van 1844 terhand genomen en was al tegen 1 April 1844 afgelopen. De waardeschatting kwam toen tot 75.000 frs. Mgr. Paredis was eerst niet geheel ontevreden over dit verloop. Maar de verkoop werd desondanks vertraagd door dezelfde Luikse Administratie. Die onwelkome vertraging maakte weer een nieuwe bespreking tussen Mgr. Paredis en Mgr. C. van Bommel min of meer noodzakelijk. Deze conferentie vond plaats te Luik in October 1844.

Hierbij bleek, dat de Belgische regering de Administration gedwongen had méér te vragen bij een onderhandse verkoop n.l. eerst tot 89.400 frs. en daarna tot 83.000 frs. En beneden deze som zou men *niet* gaan! Men begrijpt de grote verlegenheid, en zelfs de teleurstelling van Mgr. Paredis. Hij moest nu ja of neen zeggen. In een met redenen omkleed schrijven aan Mgr. van Bommel, waaruit blijkt dat zeven van de elf geraadpleegde dekenen bereid waren te gaan tot 73.000 frs.²¹⁾, geeft hij te kennen niet bij machte te zijn, die som te geven. Er werd dan op zijn verzoek nog eens een poging gedaan bij de Administratie van het Luiks Seminarie. Maar vergeefs. Men gaf hem daar zelfs te verstaan, dat nieuwe pogingen bij het Belgisch gouvernement de zaak zelve in gevaar zouden brengen. Geen van beide partijen gaf toe, zodat er een stilstand intrad,

met het gevolg dat men in April 1845 nog geen stap verder was gekomen. Men dacht in Paredis' omgeving aan de tussenkomst van de Nederlandse regering, of van de H. Stoel. En de nuntius zelf meende, dat het beste zou zijn de zaak aan deze laatste instantie voor te leggen. Blijkens een schrijven van 24 April 1845 begon Mgr. Paredis de zaak moe te worden, en hij spreekt dit uit met de termen „ça me cause du chagrin.” Hij zou „er héél wat voor over hebben, als er nú een einde aan kwam.” Hij ziet nu zelf geen ander middel dan de zaak te onderwerpen aan de H. Stoel. Ofschoon hij *toen* ook uitzag naar mogelijkheden om elders een Seminarie te beginnen, waarschijnlijk op advies van een der dekens. Hij dacht, zoals wij gezien hebben, aan Sittard en Geulle.

Het beroep op de H. Stoel geschiedde — met nog een lange vertraging — op 30 Maart 1846 in een uitvoerig rapport door Mgr. Ferrieri uitgebracht aan de Prefect van de Congregatie de Propaganda Fide. Er werden door de nuntius alle pogingen in het werk gesteld om een schikking tot stand te brengen.

Intussen kreeg Mgr. Ferrieri ook nog een verzoek van Mgr. Paredis om bovendien Minister J. B. van Son omtrent die démarches bij de H. Stoel in te lichten.

Ruremonde, 8 avril 1846.

Monseigneur,

..... A cette occasion-ci je prends la liberté d'instruire votre Excellence, que, il y a quelques mois, j'avais soumis la question Rolduc à notre Saint Père et que sur la demande de Son Eminence le Cardinal Fransoni, je viens de lui expédier l'explication demandée. Si vous le croyez prudent j'ose vous prier d'en instruire aussi Mr. le ministre van Zon²²⁾.

De Votre Excellence

le très humble et tout dévoué serviteur,

J. A. PAREDIS, adm. ap.

A Son Excellence

Mgr. FERRIERI,

Chargé d'affaire de N.S.Père
auprès du Gouvernement.

21) Drie waren er tegen; en de deken van Maastricht van Baer antwoordde niet.

22) J. B. van Son was toen minister voor de zaken van den R.K. Eeredienst.

Intussen hadden én Paredis én Secretaris Boermans in de voorafgaande jaren steeds gezorgd de stille getuige van die onzekere toestand regelmatig op de hoogte te houden, en op hun beurt verwachtten zij van uit Houthem de gewenste inlichtingen, indien deze iets uit België of Den Haag vernam. De briefwisseling met Roermond tussen 1843 en 1845 geeft herhaaldelijk bewijzen van de ongerustheid van Mgr. Paredis.

10 décembre 1843. „Par rapport au petit Séminaire — rien de nouveau.”

8 mars 1844. „Rien de nouveau sur l'expertise de Rolduc; n'en avez-vous rien entendu? — je suis si désireux de savoir ce qu'il en adviendra.” — J. A. P.

12 mai 1844. „Nous sommes toujours sans nouvelles par rapport à Rolduc. Mr. le secrétaire Boermans, qui a passé par Ruremonde pour aller à Baarlo, chez van Erp, n'en savait rien non plus: — qu'en adviendra-t-il? Si peut-être vous en saviez quelque chose, Mr. le Comte, je serai charmé de l'apprendre, — car ce p r o v i s o i r nous nuit extrêmement. J. A. P.

en op 10 Maart 1845 schrijft Mgr. Paredis nog aan Paul van der Vrecken o.a.:

„l'affaire de Rolduc ne s'arrangera pas, et il nous faudra donner la somme demandée, ou bien désister de toute instance — pourtant je vais insister de nouveau et plus tard je vous ferai connaître en détail tout ce que nous avons fait — vous aurez connaissance de la lettre que j'ai fait parvenir à Mr. le Gouverneur (Gericke). Ne vous gênez pas, Mr. le Comte, j'aime vos lettres, bien que je n'aie pas le loisir d'y répondre en détails. —

Votre tout dévoué serviteur et ami

J. A. PAREDIS,

admr. aplique etc.

en op 3 April 1845:

à Mr. le Comte
P. v. d. VRECKEN.

„..... en vérité, j'ai reçu une lettre de Mr. le Gouverneur, basée comme il me dit sur une missive de Son Excellence Mr. van Zon, d'une étendue de 16 pages — vous voyez bien que j'ai dû mettre mes lunettes, afin d'en saisir le sens et la tendance; mais sans succès — tout ce que je puis en conclure, consiste en ceci: l'on veut absolument me pousser à faire valoir notre droit sur une quote part dans les biens possédés

en commun, — et il est très vrai, que j'ai toujours évité cette démarche à cause des difficultés qui pourraient en résulter — les petits désagréments de la part du Gouvern, me touchent peu; c'est la mauvaise disposition de l'administration de Liège — qui se manifeste of (qui ne se manifeste pas bien disposée) — de plus en plus, qui me fait de la peine.

..... du reste je compte sur la Providence.”

Deze mededelingen van Mgr. Paredis aan zijn vriend in Houthem vinden haar verklaring in een schrijven van de Vicaris-generaal Jacquemotte en andere leden van de Commission administrative du Séminaire épiscopal de Liège, gericht aan Mgr. Paredis in dato 13 Januari 1845 (Luik). Zij zonden hem nl. het afschrift van een Arrêté Royal van 22 December 1844, dat hen machtigt Rolduc te verkopen voor niet minder dan 76.000 frs. Mgr. Paredis had immers 60.000 frs. geboden. Verder — bij de condities — de beurs Otté moest er afgetrokken worden, zodat slechts enige duizenden fr. (4.000) moesten bijgepast worden. Tevens een verzoek om spoedige beëindiging van de zaak.

Dit leek al een hele concessie van de Belgische regering en een grote stap vooruit als men bedenkt, wat Mgr. van Bommel nog op 6 September 1844 aan zijn Roermondse vriend en confrater had bericht: De minister wil Rolduc niet verkopen voor de door Paredis aangeboden prijs; hij wil zelfs niet de schatting of expertise van 76.000 frs. aanvaarden; hij wil de prijs vaststellen op 89.000 frs. en het laagste waartoe hij tenslotte ging was 83.000 frs. Hij (v. B.) vraagt nu Mgr. Paredis of hij zijn aanbod zo hoog mag opvoeren.

Een gepeperd antwoord uit Roermond was het gevolg van dit voorstel en 5 dagen na ontvangst moest de bisschop van Luik weer naar Roermond melden, dat Mgr. Paredis hem niet goed had begrepen. Hij durft werkelijk diens brief niet aan de minister voorleggen. In de plaats daarvan schrijft hij hem ongeveer voor wat hij moet antwoorden, om daarmee toch de onmisbare autorisatie van de minister te krijgen.

Intussen (d.w.z. tussen beide genoemde data in, nl. op 9 September 1844) had Mgr. Paredis aan zijn dekens het advies gevraagd over Mgr. van Bommel's voorstel van 6 September, dat de eis van de Belgische minister weergaf. Daarna had hij zijn geharnaste brief opgesteld.

Zeven dagen na ontvangst van het laatste antwoord van Mgr. van Bommel zond Mgr. Paredis bericht aan Mgr. Ferrieri.

21 sept. 1844.

.....
dans quelques jours j'aurai l'honneur de vous faire parvenir une courte relation sur l'affaire de Rolduc. Cette affaire s'est embrouillée d'une manière inattendue. Néanmoins, j'espère qu'elle se terminera bientôt de l'une ou de l'autre manière.....

Hier komt een vlag van optimisme de bischop ter hulp, maar dat *bientôt* zou nog dikwijls vertraagd worden!

* * *

Het zwaartepunt ligt verder tussen de jaren 1845-1846.

Na een tijdlang vooral in 1843 en 1844 de onderhandelingen te hebben losgelaten, houdt Mgr. Paredis in de laatste periode de kwestie voor zich; en hij licht Mgr. C. van Bommel uitvoerig in over zijn moeilijke positie en zijn verhouding tot het Nederlands Gouvernement.

„Seulement, je dois vous ouvrir toute ma pensée. Je pense que mes offres ont été tels, que ni votre administration, ni le gouvernement belge n'y ont rien de raisonnable à redire; et par conséquent que toutes ces observations et contradictions n'auraient pas dû avoir lieu. Je pense que nous aurions beaucoup mieux fait, et que nous ferions encore mieux d'arranger cette affaire à l'amiable, et selon le droit de l'équité, comme cela paraît avoir eu lieu entre Gand et Bruges, Namur et Luxembourg. Ce serait du moins le moyen le plus sûr pour couper court à toute interprétation maligne de la part de certains gens, et d'obtenir l'approbation de notre gouvernement.”

Aldus de vicarius apostolicus in een brief van 11 of 12 Maart 1846.

Het antwoord van Luik gedateerd 27 Maart 1846 was alweer niet bevredigend²³⁾. Dit wordt duidelijk uit een concept-schrijven, gedateerd 21 April 1846, dat Mgr. Paredis aan Mgr. C. van Bommel richt, en dat weer begint met de vraag over de verantwoordelijkheid voor de beurs Otté, en over het standpunt door het Nederlands gouvernement gehandhaafd over het aandeel dat Limburg moet hebben in de kerkelijke goederen van het voormalige Luikse bisdom waarmee Limburg verenigd was geweest.

„Pardonnez-moi, si je n'ai pas répondu plus tôt à votre honorée du 27 mars. — J'ai besoin de temps en temps de respirer et de me recueillir, afin d'éviter toute expression inutile dans mes réponses. Pourtant, cette fois-ci je me trouve encore aujourd'hui dans la même position que lors de la réception de votre honorée etc.

C'est à dire, que je ne la comprends pas trop bien. En vérité, pour ne toucher qu'un seul point, dites-moi, Mgr. par quelles raisons ne voulez-vous nous décharger de la responsabilité de la Bourse, qu'après l'approbation de l'acte passé en juin 1845? — Vous savez certainement que cet acte est nul de plein droit et que son agréation, avec ses annexes nous coûtera plus de frais que la passation (à) une nouvelle convention.

Veillez remarquer, Monseigneur, que notre gouvernement n'approuve pas cette convention, — prout jacet, — il nous faut une convention claire et aussi favorable dans ses termes que possible, et avec tout cela nous aurons encore de grandes difficultés pour en obtenir l'approbation. Car, Mgr., pour vous dire tout, sachez, que notre gouvernement à prétendu depuis longtemps et qu'il prétend encore que Limbourg à droit à une quote part dans les biens de Liège, acquis pendant notre union. Oui, Monseigneur, j'ai encouru la disgrâce de notre ministère pour ne pas avoir voulu suivre son impulsion, et je n'ai pu me tirer d'affaires, qu'en déclarant que je proposerais la question de droit au Saint Siège. Et voilà, Monsgr., ce que j'ai fait — il y a quelques semaines, mais d'une manière telle que je n'en attends pas autre chose qu'une justification pour moi vis-à-vis de notre gouvernement. Aussi je n'attends pas la

²³⁾ 26 mars 1846. La belle somme de 1000 francs, que votre insigne bonté vient encore de nous destiner, nous arrive très à propos, d'autant plus que pendant cette année-ci il nous faudra renouveler un bâtiment destiné aux malades, et que, si l'affaire de Rolduc s'arrange, comme j'en ai la conviction, nous aurons besoin d'une somme assez forte pour en acquitter les frais etc. (Paredis aan Paul v. d. Vrecken.)

résolution Romaine pour passer l'acte en question. Si Votre Grandeur accepte simplement l'une ou l'autre de mes propositions, dont je ne me dépars pas, j'y suis prêt à tout instant. Seulement je désire que l'acte (soit passé) à Rolduc, parce qu'alors je pourrai..... moi-même m'y trouver, et contribuer à l'arrangement définitif et amical de cette affaire. J. A. (Paredis).

Men ziet uit heel de brief en vooral aan het slot daarvan, dat zijn vertrouwen in de tegenpartij nog niet groot was.

Maar men begrijpt ook het standpunt van Mgr. Paredis en dat der Nederlandse Regering in deze zaak beter, als men de kwestie beziet tegen de staatkundige achtergrond van die tijd d.i. na de scheiding van 1830. In een vertaalde open brief van Baron J. L. de Scherpenzeel-Heusch, de grote voorstander van de Duitse Bond, op 23 Maart 1844 aan de Gouverneur van het Hertogdom Limburg gericht²⁴⁾, behandelt deze baron een soortgelijke vraag over de verdeling van de Nederlandse schuld.

„Le but de la conférence de Londres était de réaliser une séparation amicale entre la Belgique et la Néerlande. Pour atteindre ce but il fallait spécialement partager la dette Néerlandaise. La conférence prit pour base, de partager le ci-devant royaume des Pays-Bas en provinces septentrionales et méridionales: le Limbourg appartenait à ces dernières. Les provinces méridionales furent adjudgées à la Belgique, excepté la partie germanique du Grand-Duché de Luxembourg, qui devint de nouveau un Etat indépendant, avec une partie du Limbourg, adjudgée à la confédération germanique pour compenser la perte de la partie Wallone du Luxembourg. Après ces déterminations la dette fut partagée entre la Belgique et la Néerlande. Le grand Duché de Luxembourg et le Duché de Limbourg furent donc exemptés de la dette Néerlandaise. Imposer maintenant une partie de la dette Néerlandaise au Duché de Limbourg, est une injustice, à laquelle les Limbourgeois ont le droit de s'opposer par tous les moyens légaux.”

Als men dan de voorafgaande en volgende nummers van de Gazette du Duché de Limbourg leest, blijkt duidelijk, dat in Maastricht

²⁴⁾ en pas verschenen in de „Gazette du Duché de Limbourg” van 29 mars 1844, Maestricht.

en elders de wonden der scheiding nog lang niet geheeld waren. De beschouwingen, die hier op civiel terrein naar voren gebracht werden omtrent een billijke verdeling van de Nederlandse schuldenlast, meende Mgr. Paredis op zijn beurt ook te kunnen doen gelden op kerkelijk terrein ten overstaan van het Luikse bestuur. Vandaar het terugkeren van de term „*stante unione*,” waarmee hij wijzen wil op de tijd der vereniging van beide provincies onder Luiks kerkelijk bestuur.

* * *

De correspondentie met de nuntius werd nog een tijd voortgezet en deze relatie was voor Paredis van betekenis vanwege diens invloed bij de tegenwoordige minister van de zaken van den R.K. Eeredienst J. B. van Son. Op 18 Mei was er een schrijven uit Den Haag en op 28 Juni 1846 beantwoordt Paredis Mgr. Ferrieri.

„Pardonnez-moi, si je n'ai pas répondu à votre honorée du 18 mai.

Plusieurs circonstances et une absence de 15 jours en sont la cause. Voici maintenant ma réponse en peu de mots. Ce ne sont pas des lettres que j'ai reçu de Son Excellence le ministre van Son, mais des pièces d'une quinzaine de pages in folio, dont il est impossible de vous montrer copie. Mais, que j'aurai l'honneur de vous montrer un jour en original.

Du reste, excepté le principe en question elles ne contiennent rien que la répétition des phrases lancées contre moi en 1843, et auparavant; je crois pourtant d'en avoir dit un mot l'année dernière.

Je vous explique l'affaire de Rolduc en peu de mots dans la lettre ci-jointe, dont je vous prie de vouloir bien faire usage auprès du ministre; car si celui-ci donne son consentement, l'affaire est arrangée.

Volgt de ingesloten brief over Rolduc. lettre annexe sur Rolduc (gericht aan Mgr. Ferrieri en indirect bestemd voor J. B. van Son).

„Monseigneur, — voici l'affaire de Rolduc. Nous avons la propriété pour la somme de 76.000 frs. dont il faudra payer d'avance 10.000 frs. pour nous décharger d'une bourse affectée

sur une partie de ces biens. — Et puis annuellement la somme de 4.000 frs. sans intérêt. Ces dix mille francs nous les aurons en vertu du testament de Mr. le curé Kruyder, curé d'Afden, qui vient de mourir, si Mr. le Ministre daigne approuver èt la convention dans le sens susdit, èt la donation Kruyder. Nous prenons sur nous de payer la somme sans charge du trésor public, comme cela a été stipulé par le ministre de Pélichy. Du reste, veuillez remarquer et faire remarquer à son Excellence 1° que nous ne devons pas payer la somme entière qui figure dans les pièces authentiques et 2° que Rolduc avec ses dépendances vaut bien le double de la somme en question. Qu'ainsi nous aurons réellement notre q u o t e p a r t avec les biens acquis pendant notre union avec le diocèse de Liège; car il n'y en a que ceux de Rolduc, sur lesquels dans tout cas nous pourrions faire le droit de l'équité."

Op 30 Juni d.a.v. deelt Ferrieri aan Mgr. Paredis mee:

„que Mr. le Ministre van Son se trouve à Bois-le-Duc en congé. A son retour je lui manifesterai le tout, en le priant de finir cette affaire. Je me réserve d'informer ultérieurement Votre Grandeur;....."

En twee weken later kon de nuntius rapport uitbrengen van zijn onderhoud met minister J. B. van Son.

Ferrieri aan Paredis:

„Monseigneur,

Mr. le ministre van Son est de retour à la Haye, et ce matin je lui ai manifesté le contenu de la lettre de V. Grandeur du 28 juin dernier, touchant l'arrangement à faire avec Liège sur les biens de Rolduc. — Son Excellence s'est déclarée satisfaite soit par rapport aux bases de la transaction, soit du Legs de frs. 10.000 de feu le curé Kruyder.

Maintenant, Mgr. vous devez faire un exposé au ministre en lui proposant tous les arguments possibles en faveur de la convention, et en lui remarquant que le Vicariat apostolique ne peut rien exiger s t r i c t o j u r e du Diocèse de Liège pour les biens acquis „s t a n t e u n i o n e"²⁵) parce qu'on ignore quels sont les biens, et on ne possède pas un titre en force duquel on puisse prétendre à quelque chose.

²⁵) d.w.z. in de tijd, toen de beide provincies Limburg onder het Bisdom Luik stonden; dus vóór 1839.

Quant au Legs, V. Gr. fera la demande comme d'usage en suppliant S. Maj. de promettre, que ces 10.000 frs. soient employés pour payer au Séminaire de Liège la redevance de francs 400 et ainsi délivrer le Vicariat de cette charge. Il va sans dire que le Legs doit être libre, savoir que le Testateur n'ait pas imposé quelque charge. En outre V. Grandeur devra informer Son Exc. Mr. le Gouverneur afin qu'il puisse rapporter favorablement lorsqu'il sera demandé pour l'information et avis. Mr. van Son juge nécessaire cela. Le courrier part à l'instant, et il ne me reste que de vous renouveler les sentiments d'estime et de considération avec lesquels je suis toujours.

De V. Grandeur
Le très humble serviteur
J. FERRIERI
chargé d'aff. du S. Siège.

La Haye, ce 15 juillet 1846.

Paredis mocht zich gelukwensen zulk een goede raadsman en steun gevonden te hebben, die zijn zaak aan het hof bepleitte en ook de gebruiken der kanselarij kende. Hij volgde de gegeven raad op en schreef op 7 Augustus d.a.v. aan de Gouverneur van de provincie als volgt:

„Ik neem de eerbiedige vrijheid Uwe Excellentie hierbij te doen geworden een afschrift van een verzoekschrift, hetwelk ik de eer gehad heb onlangs aan Zijne Majesteit te mogen indienen. Het zij mij geoorloofd Uwe Exc. vriendelijk te verzoeken om dat verzoekschrift met een gunstig advies te willen steunen, dewijl hetzelfde uitsluitend ten voordeele van Limburg pleit. Bij deze petitie wordt nog gevoegd de in bezitstelling eener donatie, gedaan door wijlen den Eerw. Heer Kruyder, oud-canonik der abdij van Rolduc, welke ik aan Uwer Excellentie aandacht en goedgunstigheid durf aanbevelen....."

Of Paredis nu, na al deze démarches geheel gerustgesteld en zeker was van een spoedig resultaat? Een vertrouwelijke brief aan zijn vriend, de Directeur H. Peters te Rolduc d.d. 14 Augustus d.a.v. doet daaraan twifelen. Vermoedelijk was dit een antwoord op een vraag van deze zijde gedaan.

„Oui, je pense que nos demandes seront accordées par le gouvernement; mais sous certaines restrictions, je n'en doute, nous verrons. Ce

n'est pas l'acte passé en juin etc. que j'ai soumis à l'approbation du roi; non, mon cher. C'est un plan du contrat tout nouveau, et tout simple. Nous ne voulons pas de la Bourse, mais nous payerons les 10.000 frs. Ainsi, ne vous inquiétez pas, mon cher: car n'est-ce pas moi qui me suis toujours opposé à la Bourse? Pourtant nous aurons encore de la besogne avec l'Administration de Liège. Car le grand jubilé ne semble pas avoir opéré sur notre affaire. Je ne sais, si nous aurons deux arrêtés ou bien un seul. Cependant les demandes de notre part ont été faites séparément. Du reste, peu importe; car n'allez pas croire que le legs de feu Mr. Kruyder ait été cédé à l'administration de Liège, — non, non, — on y est instruit de tout; et puis, oserions-nous supposer que Liège n'a d'autre but que de nous tracasser à pure perte?

Tegenover de Directeur van Rolduc, zijn eerste deelgenoot in de kruisen, is de Vicarius ap. altijd openhartiger. Diezelfde dag maakt Paredis melding van een schrijven, dat hij richt aan Mgr. Ferrieri, handelend over de brief van de Gouverneur van Limburg. Maar hij geeft in zijn journaal de inhoud niet weer. Van 16-19 Augustus verblijft hij vermoedelijk in 's-Hertogenbosch. Op 21 Augustus schrijft hij weer aan Ferrieri:

„Trompé dans mon attente de voir Votre Excellence à Bois-le-Duc, je prends la respectueuse liberté de vous faire savoir, à quoi en est l'affaire de Rolduc. Selon une lettre de Son Excellence notre gouverneur, les Etats députés de Limbourg ont donné leur avis favorable sur mon projet de transaction avec Liège sans difficulté. Notre Ministre vous semble aussi bien disposé: Son Excellence n'exige de notre part que l'accomplissement des conditions suivantes:

- 1) copie de notre contrat avec Liège.
- 2) site — surface - (extérieur) (van de gebouwen van Rolduc).
- 3) éclaircissement sur nos moyens pécuniaires pour acquitter le prix.
- 4) idem ac numéro 2 - sur la ferme.
- 5) si la copie peut rester affecté sur cette.....(?)
(De laatste conditie is onleesbaar).

Daags daarna, 22 Augustus, verklaart Paredis in een brief aan de Gouverneur, dat hij nu zeker is van het welslagen, dank zij het

gunstig advies van Z. Excellentie en dat van de Gedeputeerde Staten. En daarom nodigt hij de Gouverneur uit om op 1 September a.s. de prijsuitdeling op Rolduc bij te wonen en vooraf

„een vriendschappelijk middagmaal aldaar te nemen. — Het belang dat ik in Uwer Excellentie tegenwoordigheid stel en het algemeen nut, hetwelk daaruit voor Limburg zal voortvloeien, doen mij de hoop koesteren, dat mijne nederige uitnodiging met het gewenste ja zal worden bekrond.....”

Intussen houdt Paredis diezelfde dag of daags daarna Mgr. van Bommel op de hoogte van zijn relaties met Ferrieri en met minister van Son, en het nuttig effect daarvan. En hij besluit met een soortgelijke uitnodiging, als die hij gericht heeft aan de Gouverneur:.....

„Mr. van Son vient de faire savoir, qu'il proposera cette convention à l'approbation du roi, aussitôt qu'elle sera passée. Je viens donc prier Votre Grandeur de vouloir bien me faire savoir, s'il nous faudra faire le voyage de Liège, pour terminer l'affaire, ou bien si Votre Grandeur ou les délégués daigneront assister à la distribution des prix à Rolduc, qui aura lieu le 1er septembre, et de passer là l'acte nécessaire le lendemain. Ceci, Monseigneur, nous serait le plus agréable et porterait les fruits les plus heureux.....”

De ene uitnodiging na de andere ging in zee, want het was werkelijk de bedoeling van Mgr. Paredis er een waar feest van te maken voor Rolduc. In diezelfde dagen laat hij dan ook aan Directeur Peters weten op welke hoge gasten ongeveer hij zich moet voorbereiden.

„23 Augustus. Son Excellence, Mr. le Gouverneur vient de me faire savoir qu'à cause de ses occupations il ne peut me donner l'assurance d'être présent à la Distribution des prix à Rolduc, que néanmoins, s'il y aura possibilité pour lui, il vous en donnera connaissance deux jours d'avance. — J'ai invité aussi Mgr. Ferrieri et Mgr. Zwijsen, et puis arriveront quelques professeurs de Bréda et de Bois-le-Duc. — L'affaire de Rolduc, — et l'approbation de notre Ministre, — tout dépendra de Liège; or, j'ai invité Mgr. (van

Bommel) de vouloir bien assister à notre distribution des prix en personne, ou par ses délégués pour y terminer l'affaire.²⁶⁾

Op 26 Augustus gaat nog even een missive ter opheldering naar Mgr. van Bommel:

„Oui, mon intention est de vous rembourser les 10.000 frs. pour nous décharger de la Bourse Otté. Pourtant ce remboursement ne peut se faire dans le moment même. Il nous faudra un temps donné, par exemple, au 1er avril 1847 ou plus tard. J'espère que V. Gr. daignera bien nous accorder ce petit délai; parce que sans cela nous serions beaucoup gênés dans nos petites finances.”

Diezelfde dag — nieuwe teleurstelling. De nuntius en Mgr. Zwijsen, zo meldt hij aan Dir. Peters, zullen niet komen;

„— en revanche, vous aurez les députés de Mgr. de Liège. Et l'affaire sera terminée, mais toujours selon notre convention, excepté la Bourse.”

De gedelegeerden van Luik, die op de prijsuitdeling zouden komen, waren waarschijnlijk de leden der fameuse Commission Administrative van het Groot Seminarie van Luik, de Z. E. Heren Vicarissen Jacquemotte en Neven.

Zijn spijt over de afwezigheid van de nuntius bij de prijsuitdeling drukt Paredis de volgende dag 27 Augustus uit in een nieuwe brief aan Mgr. Ferrieri, waarbij hij nog even stilstaat bij het bedrag van 10.000 frs. dat hij moet storten.

„Il nous faudra donc nous consoler de votre absence dans ce moment, si important pour Rolduc, — toujours dans l'espoir de voir V. Exc. ici une autre fois. Sa présence nous sera toujours de plus agréable. — Il est vrai, Mgr., que la Bureaucratie veut toujours dire son mot, ne fût-ce que pour se montrer quasi exacte, etc. —

²⁶⁾ In dezelfde brief aan Dir. Peters: „Maintenant le „Prospectus” (door Peters voorgesteld). Pardonnez-moi, mon cher, si je ne suis pas de votre avis. Rolduc n'en a pas besoin. Il doit se recommander par le fait. Et puis, l'épreuve serait très dangereuse, pouvant avoir des suites funestes, si l'on voudrait faire mention des élèves qui ne se destinent pas à l'état ecclésiastique. Du reste, restons tranquilles dans ce moment”. En drie dagen later nog eens: „Je regarde toujours le „prospectus” comme superflu pour le Limbourg, et inutile pour l'Allemagne; du moins ne doit-il pas être fait mention d'élèves, qui ne se destinent pas à l'état ecclésiastique, pas même de l'étranger.”

Pourtant les éclaircissements demandés sont assez matériels et ne touchent pas au fond de l'Institut. Ce qui est déjà quelque chose! Je pense donc pouvoir y satisfaire sans compromettre nos principes. Il est bien vrai que nous n'avons pas les moyens pour acquitter de suite les 10.000 frs. etc., mais pour tranquilliser Mr. le ministre, nous nous rendrons responsables personnellement etc. et puis nous pourrions toujours faire rembourser le capital de 10.400 frs., car Son Excellence semble elle-même le supporter. — Je dois encore vous dire, Mgr., qu'un autre chanoine de l'ancienne abbaye nous a gratifié d'un capital de 10.000 frs. mais pour prévenir toute sorte de petites tracasseries, nous l'avons acheté de manière que nous pouvons en disposer librement. Mgr. de Liège enverra ses délégués à Rolduc lors de la distribution des prix, afin d'y terminer l'affaire à cette occasion.”

Terminer l'affaire! Maar zover was het nog niet, tenminste niet zoals de administrator apostolicus het wenste.

Het spel, dat nodeloos lang gerekt was, zou later nog eens opnieuw beginnen. Begin September noteert Paredis in zijn journaal een absentia van enige dagen, omdat hij natuurlijk te Rolduc moest zijn, om de gasten te begroeten en met de Luikse gedelegeerden te onderhandelen.

En nauwelijks zijn wij tien dagen verder, of de nuntius ontvangt uit Roermond een bericht, waarin nog weinig voldoening doorklinkt.

13 of 14 September: „L'affaire de Rolduc n'est donc pas arrangée selon ma proposition, précisément; pourtant je pense qu'il n'y a pas de différence substantielle. Seulement, l'administration de Liège insiste sur l'approbation de l'acte passé en juin 1845, parce que, sans cela, elle craint de nouvelles difficultés de la part du gouvernement Belge; et que d'ailleurs il faudrait payer 3.400 francs de plus à cause de la mort de Mr. le chanoine Kruyder, dont le droit d'inhabitation évalué à cette somme ne subsiste plus. Pour mieux faire connaître à Mr. le Ministre toute l'affaire, je pris le parti d'envoyer les directeurs de Rolduc même, qui d'avance s'adresseront à votre Excellence pour avoir votre avis sur tout.”

In de tweede helft van September wordt een lange absentia genoteerd, vermoedelijk van-

wege vormreizen, en in de maanden October en November schijnt de correspondentie omtrent *l'affaire* stil te liggen.

Een hervatting daarvan doet zich voor op 14 December 1846 in een brief van Paredis, gericht à Messieurs les administrateurs du Séminaire de Liège:

„S'il y a retard dans l'envoi de l'arrêté de 29 septembre 1846, c'est bien contre ma volonté. Depuis le mois d'Octobre j'ai confié le dit arrêté à la direction de Rolduc avec prière de vouloir bien en faire parvenir une copie légale à l'administration du Séminaire de Liège.

Mr. van Laer m'avait adressé la copie ci-jointe, que j'ai cru devoir conserver pour les archives du vicariat, tandis que l'original resterait à Rolduc. J'ai donc été dans l'erreur, et je me hâte de vous l'adresser de suite pour éviter tout délai, et vous convaincre, Messieurs, de ma bonne volonté. Si vous saviez, Messieurs, ce que j'ai fait pour repousser toute collision avec l'administration de Liège, et ce que je fais encore aujourd'hui, vous n'auriez pas le moindre soupçon sur ma sincérité.”

Wanneer men ziet hoe op zijn beurt de vicaris zich uitput in zulke betuigingen van goede wil en oprechtheid, moet men wel tot de conclusie komen, dat een tijdlang het vertrouwen wederzijds niet groot geweest is.

De passage waarmee dezelfde brief besluit is in het concept later doorgestreept.

„Pourtant notre ministre des Cultes me demande aussi communication de l'arrangement final, ou de son exécution; vous voudrez donc nous adresser ce que vous croyez nécessaire. J'espère que la convention dont il s'agit sera déclarée exécutoire de suite, afin que je puisse en instruire le ministre.”

Op dezelfde datum laat Paredis, schrijvend aan de Deken van Kerkrade, door deze aan van Laer mededelen, dat hij, Paredis, de copie van het Koninklijk Besluit van 29 September naar Luik zendt.

Op 9 December 1846 schrijft Paredis aan Dir. Peters:

„Heeft U Eerw. of van Laer naar Luik geschreven, en aan een vrijstelling der Registratierechten gedacht? Ik zou gaarne zien, dat zulks door UE.

gebeurde. Aan Mgr. van Keulen heb ik ook nog niet geschreven; dan —, daar ik meen, dat het voornaamste punt weder door ulieden opgegeven is geworden, dunkt mij, dat mijn schrijven overbodig zou wezen. — Het geld van de beurs van de Pastoor van Kessel²⁷⁾ is ons tot dusverre maar voor de helft geworden. Het overige zullen wij waarschijnlijk niet vóór Nieuwjaar ontvangen.....

Het jaar 1846 liep aldus ten einde zonder definitieve afwikkeling van de affaire. En het jaar 1847 opent met een schrijven dat de Vicarius Apostolicus begin Januari richt aan Minister J. B. van Son.

„In antwoord op heb ik de eer Uwe Excellentie hiermede te verklaren, dat de aanvraag, hierbij ingesloten, van de Eerw. Heren Peters en van Laer met mijn voorkennis, zelfs op mijn verzoek heeft plaats gehad, en dat ik ze tot de mijne maak. Met de nederige bede, dat zij door de tusschenkomst Uwer Excellentie bij Zijne Majesteit..... met het gewenschte gevolg moge bekrond worden.

Van Luik heb ik nog geen stellig antwoord van een eindelijke beslissing in de onderhavige zaak ontvangen. Monseigneur beweerde, dat het eenvoudig annecteren van het besluit van 29 September No. 108 aan de akte van overeenkomst voldoende was hiertoe.....

Deze brief sluit dan met een toespeling op een dichtstukje bestemd voor de Koning.²⁸⁾ In de Nieuwjaarswensen resp. in de eerste en tweede helft van Januari 1847 aan de nuntius en aan graaf Paul van der Vrecken gericht, wordt van de zaak van Rolduc niets vermeld.

Eerst op 8 Februari gaat een schrijven in het Latijn gesteld, naar de Hoogerw. Heer Mgr. Baudri.

„Ad honoratissimas Vestras de 28 Januarii nuperrime elapsi sequentia habetote. Seminarium Rodense seu Klostrerath jam per decretum regium, ao 1843 — 11 Augusti tamquam unum idemque seminarium, quoad subjectam

²⁷⁾ Uit een later schrijven van Paredis aan Peters — 8 Maart 1847 — blijkt, dat deze beurs dient om de beurs Otté te vervangen.

²⁸⁾ „Het dichtstukje, ook al met mijn voorkennis en goedkeuring aan Z. Maj. de Koning opgedragen, durf ik hierbij laten teruggaan, in het vertrouwen, dat Z. M. hetzelfde hoe gering dan ook als een bewijs van welmeenendheid zal gelieven te aanvaarden”.

materiam, cum Ruremundensi recognitum fuit. Id vobis ex adjuncto pariter Decreti regii extracto de 29 Sept. 1846 patebit ad oculum; — ex hac igitur parte executioni ipsius Ri Di Kruyder legati nequidquam obstare poterit. — Nos pariter dictum legatum, licet non adeo proficuum, expostulare et quantum possumus vindicare, a d i n t e n t i o n e m R d i t e s t a t o r i s oportere, ipsa sane conscientia imperat. Et hinc suppliciter efflagitamus, ut ipse Archiepiscopalis Vicariatus generalis, nobis ad similia semper paratissimus, amicam pariter manum, in subjecta circumstantia, gratiose praebere non dedignetur.

Notandum quoad sylvam, Ruebosch dictam, ipsam potius ad nos quam ad R. D. Kruyder pertinere; quod R. D. van Laer, director, et Peters Seminarii director vobis optime probare poterunt."

Zonder uitbundige vreugde deelt Mgr. Paredis diezelfde dag aan pastoor Corsten te Lontzen (D.) mee, als een fait accompli, dat de zaak haar beslag heeft gekregen.

„Voilà donc que l'affaire de Rolduc est terminée; que votre ancienne abbaye nous appartient. Et qu'elle existe légalement. Malheureusement le gouvernement prussien ne le prit pas aussi bien que le nôtre par rapport au legs de feu votre confrère Mr. Kruyder. Nous craignons les mêmes difficultés par rapport à votre bonne disposition envers vous. Mr. van Laer vous expliquera le tout. Oserais-je donc vous prier, Mr. le Curé, de vouloir bien arranger cette affaire d'une manière telle que plus tard nous ne soyons pas exposés aux mêmes difficultés, et que votre disposition en faveur de Rolduc, et..... (reste la même)?

Een maand later komt de kwestie van de beurs Otté nog eens aan de orde in een brief van 8 Maart 1847 aan Dir. Peters gericht:

„Wegens aanwezigheid van omstreeks 10.000 frs. van Kessel voor 't afleggen der beurs Otté — vraag of zij opgezegd is of niet; een autorisatie zal voorzichtig zijn, dewijl de nieuwe Beurs ook geauthoriseerd zal moeten worden."

Dat de Vicarius apostolicus van Limburg de „zaak" nu voorlopig als „terminée" ging beschouwen, blijkt wel uit de afwezigheid van correspondentie daarover in zijn journal. De eerstvolgende brief aan de nuntius, Mgr. Ferrieri, van 15 Maart 1847, handelt alleen over de missie van Java en zwijgt over

Rolduc. En zo blijft het tot 1850 toe, wanneer wij opeens vanuit Rolduc een naklank opvangen, waarin de doorgestane moeilijkheden nog eens worden opgehaald. Het is een uitvoerige memorie, tevens dankschrijven, gericht aan de nieuwe koning Willem III, welke ontboezeming hoewel door de Directeur van Rolduc opgesteld, niet onwaarschijnlijk geïnspireerd is door de vicarius apostolicus en zeker met diens voorkennis geschreven. Een korte terugblik is daarom nodig.

De drie volgende jaren tussen 1847 en 1850 vormen een rustige periode, waarin zich de toestand van normaalschool en klein seminarie consolideerde en zowel het lerencorps als het aantal leerlingen zich uitbreidde onder de leiding van de bekwame directeur, „l'homme de sacrifice et de dévouement" zoals F. Neujean hem noemt in zijn Notice; — „le prêtre d'élite, qui se consumait, se sacrifiait pour son cher Rolduc." —

27 Maart 1849 kwam Willem II te overlijden. Op 12 Mei d.a.v. besteeg koning Willem III de troon. Dir. Peters greep nu spoedig deze bestuurswisseling aan om de nieuwe koning voor de noden en behoeften van zijn instituut te interesseren. De smeekbrief, die hij op 5 April 1850 de vorst voorlegt, begint met een uiteenzetting van de relaties die de oude abdij en het nieuwe seminarie met het huis van Nassau verbinden en eindigt met een verwijzing naar het arrêté royal van 15 Februari 1850 — No. 74. Een proeve van het poëtisch vermogen van de directeur zet de kroon op het werk.

Rolduc, le 5 avril 1850.

Sire!

Quand le Limbourg fut séparé de la Belgique pour être replacé sous le sceptre de son légitime souverain, il ne restait rien à cette province des biens qu'elle avait possédés en commun avec le diocèse de Liège.

Malgré le complet dénuement, cependant, l'Administration apostolique du Vicariat de Limbourg, confiant dans l'avenir et nourrissant l'espoir que les anciens religieux de l'abbaye de Rolduc lui viendraient en aide pour mener son

oeuvre à bonne fin, fit acquisition de l'antique abbaye de Rolduc, afin d'avoir un lieu bien approprié pour la 1ère section de son séminaire, et afin de sauver pour la religion et pour les arts un édifice des plus remarquables au point de vue historique et artistique, un édifice dans lequel repose depuis près de sept siècles le prince Walram, duc de Limbourg, et l'un des ancêtres de la glorieuse maison d'Orange-Nassau.

Le Gouvernement de Sa Majesté Guillaume II approuva cet acte qui avait un intérêt national, par un arrêté royal du 27 janvier 1847, No. 96, et le Roi-Duc, que nous — autant que tout autre — nous avons sincèrement pleuré, le Roi-Duc qui avait daigné nous dire à Rolduc²⁹⁾ et répéter dans une audience solennelle à Vaeshartelt: „Je vous maintiendrai”, ce Roi-Duc nous accorda la franchise des droits dus par suite de l'achat, et nous aida par là puissamment à commencer notre oeuvre. Aussi nous avons compté sur Lui.

Quinze à seize ans nous ont été accordés par l'administration de l'évêché de Liège pour payer en autant de termes la somme convenue pour la vente; et malgré les frais immenses qu'exigent l'entretien et la restauration des vastes bâtiments de Rolduc, au prix d'incessants sacrifices de tout genre nous avons fait honneur jusqu'à ce jour à nos engagements.

Sur ces entrefaites les difficultés sont allées croissant.”

De directeur achtte het dus nodig de nieuwe landsbestuurder zo volledig mogelijk in te lichten en daarbij op handige wijze in herinnering te brengen alles wat Willem II voor het seminarie gedaan had. Dan volgt een uiteenzetting over het legaat van de Eerw. Heer J. Corsten, oud-religieus van de abdij en een verwijzing naar het arrêté royal van 15 Februari 1850, No. 74. — Tenslotte:

„Bien Aimé Roi-Duc! nous avons salué votre avènement par un chant d'espérance et de dévouement. Votre approbation royale nous en a plus que récompensé par une parole de remerciement.....

De brief eindigt met twee strofen in nederlands dicht:

Een grootsche roeping is 't het beeld te zijn
[op aarde
Der Godheid, en de Heer van volkenregt
[en waarde.

Maar grootscher nog: de wil dès waard te zijn,
Ik zweer 't! zoo klonk uw taal, ik wil mijn'
[onderdanen

Den weg door staf en zwaard tot eer en
[welvaart banen.

Ik zweer 't — of dat mijn levenskracht verkwiijn' -
Gods wijsheid zij Uw Gids voor zulk een
[vorstenleven,

Gods wijsheid zij Uw deel, om naar dit doel
[te streven.

Uw wijsheid zij ons standpunt, onze kracht!
Des hemels zegen zij het kenmerk Uwer jaen,
De liefde van uw volk Uw lijfwacht in gevaren,
De onsterflijkheid Uw loon bij 't nageslacht.

Rolduc, le 5 avril 1850.

Het dankwoord kwam uit 's-Gravenhage de 21 Mei d.a.v.

„De Koning heeft met welgevallen ontvangen de door U WelEerwaarde, ter gelegenheid der verjaring van Zijner Majesteits Inhuldiging, vervaardigde dichtregelen, Hoogst Denzelven, namens U WelEerwaarde aangeboden door den Heere Minister van Sonsbeek; en Zijne Majesteit heeft mij opgedragen, aan U.W.E. de betuiging van Hoogst Deszelfs dank voor die aanbieding over te brengen, van welke taak ik de eer heb mij bij deze te kwijten.”

De Staatsraad

Directeur van het Kabinet des Konings
w.g. A. G. A. VAN RAPPARD.

Een maand later blijkt uit een schrijven van Mgr. Belgrado uit Den Haag, dat Directeur Peters de aandacht van de Apostolische internuntius gevestigd had op de normaalschool en het bijzondere van haar instelling in Nederland:

Monsieur,

„Votre honorée du 15 de ce mois m'a fait connaître plusieurs détails sur l'établissement normal à Rolduc, dont Sa Grandeur Mons. l'Evêque d'Hirene ne m'a jusqu'ici aucunement entretenu. Je m'empresse de vous répondre qu'au mois de septembre de l'année passée (1849) à l'occasion d'une réunion de Messieurs les Archiprêtres de la Mission Hollandaise on a fait mention de cet établissement d'après motion de Sa Grandeur Monseigneur l'Evêque de Curium et aussitôt j'ai cru devoir recommander la chose à la sollicitude de ces Ecclésiastiques. Je ne puis qu'être intimement convaincu de l'avantage résul-

²⁹⁾ Willem II bij zijn bezoek aan Rolduc van 1845. Vaeshartelt, landgoed van Willem II bij Meerssen.

tant de l'institution précisée, jusqu'à ce moment la seule existante en Hollande.

J'ai l'honneur d'être avec considération, Monsieur

Votre dévoué serviteur

Belgrado, Internonce Aplique.

La Haye, le 27 Juin 1850.

A Mr. PETERS,

Supérieur de l'Ecole Normale

à Rolduc.

N.B. De internuntius adresseert hier dus niet aan de superior van het klein seminarie als zodanig.

Acht dagen later sluiten ook de bisschop van Curium in Duinzig, Mgr. van Wijckersloot en 8 Juli Mgr. van Hooydonck zich met hun felicitatie aan Peters bij die van de internuntius aan en verklaren, dat zij de normaalschool bij Mgr. Belgrado en aan Mgr. van Emaus e.a. warm aanbevelen.

J. B. van Son noemt op 10 Juli 1852 Rolduc het „*établissement modèle, auquel personne ne s'est encore avisé de disputer la palme en fait d'éducation.*” Dat is, naast de vriendschap voor de directeur, de reden waarom hij vurig verlangt eens over te komen.

Peters kon dus tevreden zijn, en uitzien naar het moment, waarop hij zijn moede hoofd mocht te ruste leggen, ofschoon hij nog geen vijftig jaar oud was.

In Augustus 1854 opnieuw een gelukwens van J. B. van Son, als de directeur van Rolduc de waardigheid van Ere-kamerheer van Z. H. Paus Pius IX ontvangen heeft.

Dacht hij daarna aan ontslag en bedanken en aan verandering van werkkring? 15 Februari 1855 stuurt Mgr. Paredis hem „*des observations sur le désir de changement.*” Hij was toen 12 jaar directeur.

* * *

In de rustpauze 1850 en 1856 liggen enkele belangrijke data in de geschiedenis van Rolduc en van het gewest, waarbij sommige „*dramatis personae*” van titel veranderen of voorgoed van het toneel verdwijnen.

Mgr. van Bommel overleed op 13 Januari 1852 en werd 7 November van dat jaar opgevolgd door Monseigneur de Montpellier

als bisschop van Luik. Het herstel van de kerkelijke hiërarchie in de Nederlanden op 4 Maart 1853 wijzigde de titulatuur van de bisschop van Hirene in die van bisschop van Roermond, waarbij ook de volmachten van de vicarius werden uitgebreid.

Directeur Peters werd Ere-kamerheer van Z. H. Paus Pius IX op 10 Juli 1854 en overleed ruim een jaar later op 7 November 1855. Bijna twee maanden bleef de post onbezet. Het interesse van Mgr. Paredis voor Rolduc bewoog zich natuurlijk niet alleen om de betaling van de koopsom, maar strekte zich tot alles uit.....

Op 4 Mei 1855 gaat 'n schrijven naar Mgr. de Montpellier over Rolduc en tevens een opdracht aan Mgr. Raetsen, om aan de Luikse bisschop een „*Mémoire*” aan te bieden, dat door Directeur Mgr. Peters was opgesteld. De volledige titel van dit gedenkschrift luidde: „*Mémoire en forme de révéndication sur l'abbaye de Rolduc et sur ses biens.*” Een ander exemplaar hiervan werd naar de Internuntius, Mgr. Vecchiotti in Den Haag gezonden. Hierin wordt betoogd, dat de verkoop van 28 Mei 1845, goedgekeurd door Paredis op 24 December 1846, *nietig* is, wjl hij berust op een fundamentele dwaling in zake eigendomsrecht. Toen directeur Mgr. H. Peters in het najaar van 1855 kwam te sterven, nam Mgr. Paredis zelf de verdediging van het mémoire en tevens van die van Directeur Peters op zich. Hij benoemde de 3e Januari tot diens opvolger als directeur de Z.E. Heer Antonius Jansen.³⁰⁾

Het gedenkschrift had bij de Internuntius deze uitwerking, dat hij een poging deed om, tengunste van Roermond, gehele kwijtschelding van de nog resterende som of een grote vermindering te krijgen.

Luik weigerde hierop in te gaan, ondanks de geharnaste brieven, die Mgr. Paredis in 1856 aan de nieuwe Luikse bisschop richtte, nl. op

³⁰⁾ Deze schijnt al spoedig het plan gevormd te hebben de latijnse gedichten van de overleden directeur in druk uit te geven. Althans op 6 Maart 1856 schrijft Mgr. Paredis hem: „*Le projet de faire un appel pour l'édition des poésies latines de feu Mgr. H. Peters — approuvé.* —”

12 Maart en 11 April van dat jaar. Hij hield daarvan nauwkeurig copie in zijn journaal:

11 avril 1856 — A Mgr. de Montpellier
sa lettre sur Rolduc du 12 Mars.

Permettez-moi, je vous en prie, que je m'adresse une dernière et dernière fois à Votre Grandeur sur l'affaire de Rolduc; la lettre de 27 Mars de vos administrateurs m'y oblige. — Selon le dire de ces MMs ma lettre de 12 Mars aurait affectée (affligé?) V. Grandeur. Si cela est, j'en serais peiné, car elle ne contient pas un mot dirigé contre vous, et s'il y avait une seule syllabe tant soit peu injurieuse pour Votre Grandeur, je déclare que mon intention n'y est pour rien. Quant à ma lettre elle-même qui semble avoir fait une mauvaise impression sur votre administration, elle ne contient que la vérité réelle d'un bout à l'autre, vérité que je soutiendrai jusqu'à mon dernier soupir, justement comme feu Mgr. Peters. Cet homme de conscience, — s'il en fut jamais, a soutenu les vérités de son mémoire sur Rolduc jusqu'à sa mort. — Libre à vous, administrateurs, de nous taxer d'absurdes et de trancher la question comme bon leur semblera. — Ah, Monseigneur, supposons pour un moment, que nos assertions etc. ne subsistaient, qu'il n'en avait été question à jamais, et dans cette supposition même, dites-moi — s'il est équitable, s'il est juste de nous traiter comme on le fait. Nous qui avons tant fait pour le diocèse de Liège.

Car, enfin, Mgr. ne faisons-nous pas part de votre diocèse lors de la donation de Rolduc? etc.; et cette donation n'a-t-elle pas eu lieu en faveur du Limbourg autant qu'en faveur de Liège? Pourquoi donc cette obligation de favoriser la jeunesse d'alentours etc. etc.?

Dan volgt een veelzeggende bekentenis, waarin de inmiddels bisschop geworden Administrator Apostolicus ronduit verklaart, dat reeds in de eerste jaren, 1843—1846, de kwestie op meer kanonieke wijze had moeten behandeld en geregeld worden; m.a.w. de verhouding tot de Propaganda en de Nuntiatuur en de waarde van een beroep op dezer onmisbare hulp en voorlichting waren hem aanvankelijk niet zo duidelijk geweest als nu het geval was.

Mais à moi la faute; car j'aurais dû traiter cette question plus canoniquement depuis son origine. Mais, encore une fois, Mgr. ma bonne foi et ma confiance dans les promesses etc. m'ont arrêté

justement comme elle m'ont fait repousser les instances réitérées du gouvernement, et des principaux juriconsultes de Maastricht, pour faire vider la question devant les tribunaux.

Enfin, Mgr. l'expérience me prouve réellement, que toute discussion est impossible et je n'ai d'autre but, en écrivant celle-ci que de décharger mon coeur tant soit peu, me confiant du reste, dans ma Devise: in cruce salus. Car celui qui par elle a sauvé le monde entier saura bien nous tirer d'affaire d'une manière ou de l'autre.

Hierbij sluit aan in het journaal:

la lettre du 12 mars, 1856.....

La peine que me causent vos instances réitérées sur le payement d'un prétendu arriéré de la vente de Rolduc m'empêche de vous dire tout, tout ce que je pense. Je dois donc me borner aux observations suivantes:

Votre grandeur a fait examiner le mémoire sur Rolduc, et de là elle conclut que nous sommes dans notre tort devant la loi? Cela se peut, mais devant Dieu, Mgr. je ne le pense pas. Nous avons signé l'acte de vente, il est vrai, mais moi je ne l'ai fait qu'en vue des promesses qui m'ont été faites lors de la passation du premier acte, en pleine séance par feu Mgr. van Bommel, et de toutes les belles paroles qui m'ont été communiquées par mes délégués, Mgr. Peters et Mr. van Laer; oui, Mgr. lorsque nous étions en train de signer le premier acte de vente, votre prédécesseur s'est écrié sur mes observations: Mais je vous dis: que ce n'est que pro forma, vous ne l'aurez pas (Rolduc) pour 60.000 frs, pas pour 40.000, pas pour 20.000, Vous l'aurez gratis!! „ad litteram.” Et ces belles promesses je les ai communiquées du consentement de Mgr. (v. B.) à notre ministre de cultes, à Mgr. Ferrieri et au Card. Préfet de la Propaganda, et sans cela rien n'aurait été approuvé; voilà la réalité. Mais vous avez pourtant payé 38.000 frs sans observation! Oui, Monseigneur, et 38.000 frs de trop! Mais non pas sur mes ordres; on a payé toujours dans l'espoir de recevoir à chaque échéance quittance pleine et entière, m'a t-on dit; on a voulu faire quelque chose, pour donner signe de bon voisinage. De facto, et pour prévenir certains chicane-ries, on n'aurait pas dû le faire, car on n'y a rien gagné. Toute l'affaire, toute la réponse de votre administration repose donc sur une erreur, ou plutôt sur un leurre. Vos administrateurs disent encore que nous ne sommes pas entrés dans les droits des religieux. Eh, soit, mais nous sommes entrés dans les charges imposées par ces Messieurs au Séminaire de Liège et par conséquent

dans ses droits sur Rolduc, or le Séminaire a reçu Rolduc gratis; donc, etc. Cela est si vrai, Mgr, que non seulement les vénérables chanoines se sont exprimés maintes fois dans ce sens, mais que Liège- même n'en aurait pas eu un obole, si la séparation du Limbourg avait eu lieu avant la donation.

Enfin, Mgr, examinons devant Dieu, si jamais un diocèse séparé du Diocèse-mère ait été traité par celui-ci comme nous le sommes. Examinez ce que dans notre position vous en penseriez vous-même.

Mais la divine providence vit encore; elle nous éprouve dans ce moment, il est vrai, la cherté des vivres ayant épuisé nos moyens, car si cela n'était pas, je laisserais volontiers à votre administration l'honneur de l'argent. J'espère néanmoins qu'Elle ne nous abandonnera pas et dans cet espoir etc. etc.

Een getrouwe echo van dit lange schrijven van 11 April 1856 aan Mgr. de Montpellier, bisschop van Luik, gericht, vinden we in een brief van 24 Februari 1857, die Mgr. P. adresseert aan de Nuntius Mgr. Vecchiotti. Het zijn vaak dezelfde uitdrukkingen die terugkeren:

„Voici en peu de mots ma réponse à votre honorée du 16 courant. Oui, Mgr. vous avez bien raison: l'acte passé par mes délégués avec l'administration de Liège est légal, et depuis sa passation nous nous sommes conduits en conséquence. C'est une vérité patente, que je ne conteste nullement. Aussi je ne dirai plus mot du mémoire sur Rolduc parceque son auteur, feu Mgr. Peters, cet homme de conscience s'il en fut jamais, est mort depuis 16 mois. Je confesse même que l'équité naturelle et canonique, que la déclaration de feu le chanoine Kruyder; que les promesses même, etc. n'ont aucune valeur devant la loi; et par conséquent que nous sommes tenus légalement de payer à l'administration de Liège le prix entier de l'achat de Rolduc. — Justement, comme si nous n'avions jamais contribué à la prospérité de Liège; comme si Liège n'avait eu son obole de Rolduc; comme si la donation de Mr. Kruyder cum suis avait été faite en faveur des Liégeois, exclusivement; en un mot comme si nous n'avions jamais appartenu au diocèse de Liège! Oui, Mgr, je confesse tout cela; seulement, je dois déclarer en conscience, que pour le temps qui court, nous n'avons pas le sou; car Mgr. si l'administration de Liège elle-même avec tous ses revenus, se trouve dans le besoin, que ce sera de nous qui n'avons rien que la pension des

élèves et l'aumône! Néanmoins, si le prix des denrées alimentaires rentrait dans son état normal, nous sommes prêts à tout payer. Si cela non-obstant l'administration de Liège veut passer outre, fiat. Notre confiance est et restera en Dieu et dans ma devise: „IN CRUCE SALUS”.)*

28 Febr. idem, à Vecchiotti:

En transmettant votre honorée à l'administration de Rolduc, je l'ai priée de chercher les moyens d'en finir avec l'administration de Liège. Et voilà que Mr. le proviseur vient de me dire, qu'il a déjà réussi. Un ami „sur la première demande” lui a offert l'argent nécessaire à un intérêt assez favorable. Donc Liège recevra de l'argent Dieu merci!

Wie was die „deus ex machina”, die zo opeens een einde maakt aan de nood van de provisor en Paredis? Ik kan het niet uitmaken; maar onze gedachten gaan weer onwillekeurig in de richting van de vriend en weldoener uit Houthem, graaf Paul van der Vrecken, die al zo dikwijls geholpen heeft. Op 8 Maart gaat dan het laatste schrijven hierover naar de nuntius met als korte inhoud: „l'issue de l'affaire de Rolduc et de Liège”.

Op die dag mocht Mgr. Paredis eindelijk met verademing een streep zetten onder de slotacte.

* * *

En hiermee zijn we gekomen aan de finale van de „affaire éternelle”, die behoudens enkele langere rustpauzen geduurd had van 1843 tot 1857. Voor de tweede maal had een nuntius gezorgd, dat het geschil in der minne werd bijgelegd: „à l'amiable”.

De lijn van het taaie verzet loopt wel door heel deze actie rondom de aankoop van Rolduc. Dit is kenmerkend voor Paredis' figuur. En ofschoon het voor de oppervlakkige beschouwer en meer nog voor de buitenstaander soms eigenlijk maar een kwestie lijkt van al of niet betalen en van een twist over een studiebeurs, enz. vatten de bisschop van Roermond en zijn vriend directeur Peters het op als een vraag van eerlijkheid en recht in de toepassing van een testamentaire be-

*) Het is niet zeker, dat de brieven aldus verzonden zijn.

schikking en als een kwestie van eigendomsrecht; bovendien als een rechtsvraag met historische achtergrond.

Naar onze mening heeft van al degenen, die bij dit vraagstuk met zijn diverse aspecten geïnteresseerd waren, Mgr. Paredis, blijkens zijn gedetailleerde epistels naar alle instanties, wel het meest gestreefd om een helder inzicht in de kwestie te krijgen, en ook aan anderen te geven en haar van alle kanten te doen bekijken. En daarmee heeft hij zijn vasthoudendheid gewettigd, zolang men hem immers geen betere argumenten kon voorleggen, die zijn ongelijk bewezen.³¹⁾

Ondanks zijn aanvankelijke drang om haast te maken „pour terminer l'affaire” begon hij te remmen, als hij meende iets scheefs te ontdekken in de verhoudingen. In deze serie brieven tekent Paredis zich reeds als een taai, oplettend wachter, misschien iets te wantrouwig, die gewapend op de bres staat en wie niets ontgaat van de bewegingen van zijn eigen troepen en evenmin van die van een tegenstander, hetzij dit een vermeende of werkelijke vijand is.

Dezelfde waakzaamheid zal hij verder ontwikkelen tegenover de liberalen in zijn strijd rondom de school en de pers. Ook hier levert hij dankbare stof.

EM. JANSSEN C.ss.R.

Roermond, 2 Oct. 1947.

In festo SS.AA.Custodum.

SLOTOPMERKINGEN.

1) Het persoonlijk aandeel van enkele figuren in deze netelige kwestie is nog niet geheel tot zijn recht gekomen. Daarvoor zou het b.v. nodig zijn te weten welk aandeel Dir. Peters gehad heeft in het opstellen van het „Précis Historique”, en later bij de „Mémoire en forme de révendication”, etc., en welke Jurisconsulte hem daarbij behulpzaam was.

Bijzonder de rol van de Maastrichtse advocaat Mr. Frans Michiels van Kessenich, die met Mgr. Paredis in correspondentie

stond, is nog niet volledig opgehelderd en toegelicht.³²⁾

2) De betitelingen nuntius, internuntius, zijn in het artikel soms door elkaar gebruikt, ofschoon Mgr. Ferrieri in 1843 eigenlijk alleen zaakgelastigde van de H. Stoel bij de Nederlandse Regering was.

3) In het „Précis historique de la sécularisation de l'abbaye de Rolduc”³³⁾ worden tegen het einde de twee vragen zo scherp en dringend gesteld, dat daardoor de Administration du Séminaire de Liège tamelijk wel in het nauw wordt gedreven, en zich geplaakt ziet voor een *gewetensvraag*. Een publieke verkoop der gebouwen werd hier opnieuw bijna onmogelijk verklaard, als zijnde strijdig met de intenties van de gevers.

Maar hoever dit vraagstuk van de plannen tot openbare verkoop terugreikt, ook lang vóór dat het Seminarie door de Nederl. Limburgse jeugd bevolkt werd, blijkt uit een Raadsbesluit van de gemeente Kerkrade, genomen tijdens de zitting van 12 Maart, anno 1840. (Zie bijlage I).

Toen reeds achttien pastoor J. Kruijder en het gemeentebestuur van Kerkrade het dringend nodig de Commissaris in de provincie voor de zaak te interesseren, en bij hem e.a. stappen te doen tot het behoud van de gebouwen enkel voor geestelijke doeleinden, geheel naar de intentie van de schenkers, terwijl men in Luik reeds rondliep met plannen tot publieke verkoping.

BIJLAGE I.

Zitting van den 12 Maart 1840.

De gemeente Raad van Kerkrade,

Gezien tengevolge aanschrijving van hunne Exellentien de heeren Staatsraden Kommissarissen, gelast met het Bestuur in deze gewesten dd. 4. 7ber medegedeeld bij missieve van Edgestr.

³²⁾ Jhr. Frans. B. H. Michiels van Kessenich, geb. te Roermond 22 Juli 1802 en aldaar overleden 1 Juni 1881. Hij studeerde in de Zuidelijke Nederlanden en vestigde zich na zijn promotie als advocaat te Maastricht. 17 Januari 1847 werd hij distr. commissaris te Roermond.

³³⁾ De gissing van P. Kleijntjes omtrent de tijd van ontstaan van dit „Précis historique”, dat hij plaatst in 1842, lijkt ons niet zo zeker in verband met een brief van Mgr. Paredis aan de zaakgelastigde van de H. Stoel. Mgr. Ferrieri. Wij menen dat dit stuk in 1843 is opgesteld.

³¹⁾ Men kan zich aldus niet aan de indruk onttrekken dat hij het gelijk aan zijn kant had.

Heer Kommissaris van het Distrikt onder dagteekening van den 30 September jongstleden. In aanmerking genomen hebbende dat uit de gezeiden in de Kamer der Vertegenwoordigers voortgaat, dat het Belgisch Gouvernement zich schijnt aantematen, over het gebouw en nog aanklevende gronden der Abdij Kloosterrade, te willen beschikken en zelve te willen verkopen en, dus tegen der Willen der testateurs te doen:

Overwegende het aan den gemeente Raad beheard, over alle gestichten in de uitgebreidheid zijn's werkingkrings te waken, zorgvuldig de uitvoering der ten dien opzichten gedane instellingen te doen handhaven, in de tegenwoordige omstandigheden der zaken overeenstemmig met bovengemelde missieve de belangens der ingezetenen te doen gelden en, de hoogere autoriteiten van alle Daadzaken en aanmatigen de regten en belangens der ingezetenen aantastende gelijk ook van alle hun regt steunende reden in Kennis te zetten.

Aangezien het bekend is dat, den Eigendom der Abdij in onverdeeldheid aan alle Kanoniekken onder den naam van den HoogEerwaarden heer Simon Pieter Ernst is gebleven en, dat den Wensch hunner allen is geweest te beletten, dat de Abdij in Vreemde of profane handen kome, en, ook om te voorzien, dat ten voordeel hunner medeburgers in de gebouwen dier Abdij eene hoogere school opgerigt wierd.

Dat om dezen Wensch te vervullen gemelden heere S. P. Ernst bij zijn testament de gebouwen en eenige sommen geld aan het Seminaris te Luik, gegeven heeft onder uitdrukkelijke conditien van aldaar een hoogeschool opterigten, en geenszins om het Seminaris te bereikeren of aan het Bischdom van Luik eenig subsidie te verleen.

Dat de Woorden van het testament: „Je déclare, laisser mes Biens au Séminaire de Liège pour l'établissements d'un Séminaire secondaire à l'abbaije de Rolduc etc.” aanduiden, dat het seminaris den vollen en onbedingden Eigendom niet heeft verkreegen, maar alleen het regt om volgens laatsten Willen des testateurs aldaar een Klein Seminaris opterigten; en dat de testateurs door hunne gift niets dan de afhankelijkheid huns gestichts van het Seminaris hebben bewerkstelligten willen.

Dat uit al, wat hier ten lande over de beschikkingen der Kanoniekken over de gebouwen e.e. van Kloosterrade bekend geworden is, blijkt, dat de intentie van hun allen is geweest het Seminaris in het oprigten eener hoogere school in de abdij ter hulp te gaan.

Aangezien, het een algemeen en door het gouvernement van Belgien in het Bijzonder ten opzichten van gestichten van milddadigheid aangenomen beginsel is, dat voor allen den willen of intentie der schenkers moet gehandhafd worden, en dat deze intentie alhoewel men deze fundatie een geestelijke gesticht Konde noemen, door de geestelijke Magd niet alleen kan gewijzigd worden, terwijl tot aanvaarden het hoogste Bestuur heeft moeten toestemming verleen.

Dat door verkoopen of vervreemden der abdij de intentie der donateurs regstreeks tegen gaan wierd en, dat aan de gemeente en omliggende Landstreeken groot nadeel geschied, daar toch de intentie der Schenkers geweest is, deze gewesten met eene hoogere school te bereikeren gelijk voortijd in de abdij plaats hadde.

En, aangezien, door de schijding der abdij van Belgien en van het Bischdom van Luik, geenszins de Beweegredenen waarom de Donateurs deze gebouwen en goederen aan het Seminaris, onder bovengemelde Konditien gelaten hebben, veranderd wierden, daar men moet aanneemen dat, het Seminaris van Luik maar accidentellement in het bezit der bedoelde goederen is gekoomen; en alleen wijl de abdij in dit Bischdom lag, en de testateurs hunne stichting onder het beheer van een geestelijk genootschap wilden stellen, en hoopden, dat de administratie van het Seminaris met meer ijver hunne intentie zouden vervullen, en minder te vreesen scheen, dat onder zulk Bestuur de vervreemding hunner moeder Roda zou plaats hebben.

Niet aan het Seminaris voor het Seminaris ofwel voor een Klein-Seminaris, maar voor het daarstellen van een Seminaris zegge Klein Seminaris in Kloosterrade even de testateurs hunne goeder, het daarstellen eener school in Kloosterrade was dus hun voornaamste oogmerk en eenig doel.

Dat, dus ten gevolge, en in geval van separatie, het onmiddellijk Bestuur der ingerigde School in de Abdij bij het Seminaris niet konde plaats grijpen, het gesticht toch moet blijven bestaan in de gebouwen, alwaar de testateurs hetzelfde opgerigt hebben, of op zijn zelve of onder het Bestuur der te verkrijgen geestelijk overigheid.

Dat de tegenwoordige politieke omstandigheden de intentie der Schenkers niet kunnen veranderen, noch minder ten voordele van het Bisdom of provincie Luik tegen onze gewesten wijzigen.

Heeft besloten en Verstaan

Door tusschenkomst van de Edelgestr. Heer Kommissaris, afschrift dezer aan hunne Excellentien de heeren Staatsraden gelast met het opperste gezag in deze gewesten, toetezenden, met oof-

moedig verzoek de gemeente in hare regten en bezit te doen handhaven.

Gedaen in de Vergadering van den Raad waarin tegenwoordig de heeren Vaessen, Ackens, Corneli, Hermans, Vanwersch, Dautzenberg, Delahaye en Hautvast alsmede J. Herrij Secretaris.

Op heden den twaalfden Maart achttien honderd Veertig.

De gemeente Raad,
(get.) W. VAESSEN.

Van wege denzelven
(get.) JAC. HERRIJ.

BIJLAGE II.

Maastricht, den 24 Julij 1841.

Aan Z. Hoogw. den
Heer Ap. Administrateur
van Limburg —
te Roermonde.

Ik heb de eer hiernevens aan Uw HoogWaarde te doen toekomen een door den Heer Kruidert, Pastoor te Afden aan zijn Majesteit ingediend verzoekschrift, strekkende dat het thans in de gebouwen der voormalige abdiij te Rolduc (Kerkrade) bestaande klein Seminarie uitmakende de eerste sectie van het Bisschoppelijk Seminarie van Luik ook voor het vervolg dezelfde bestemming moge behouden, en wel door binnen hetzelfde te vestigen het eerste onderdeel van het door U HoogWaarde opgerigt wordende Groot Seminarie voor het Apostolisch Vicariaat van Limburg.

De Heer Directeur Generaal voor de Zaken van de R. C. Eeredienst, door wien dat adres om consideratien en advies in mijne handen is gesteld, — bij de toezending daarvan het verlangen hebbende te kennen gegeven, om te dezer zake ook de denkeelden van U Hoogwaarde te vernemen, neem ik de vrijheid bij deze te verzoeken om mij wel eenigszins omstandig met Haar gevoelen dien opzigtelijk bekend te willen maken.

De belangrijkheid van het voorhanden onderwerp heeft mij aangespoord om desaangaande vooraf het advies van den Heer Districts-Commissaris van Maastricht te vernemen, en ik acht het niet overbodig, het daarop door den Hoofdambtenaar aan mij uitgebragt verslag, nevens deze aan U Hoogw. mede te deelen met en benevens een vroeger bij mij ingekomen Afschrift der beraadslaging van het Gemeente-

bestuur van Kerkrade dd. 12 Maart j.l. waarbij tegen alle verandering der bestemming van de bedoelde gebouwen wordt geïnterced. Ik ben het met den Heer Districtscommissaris van Maastricht volkomen eens, dat het voor de studeerende Limburgsche jeugd hoogst wenschelijk zou wezen, niet slechts dat de bedoelde inrigting voor dit gewest behouden bleef, maar zelfs, dat er een middel gevonden kon worden, om den eigendom der Rolducsche abdijgebouwen, aan het door Uw Hoogwaarde beheerd wordende Apostolisch Vicariaat te doen toewijzen. Voor zoover het waarheid is, 't welk bij de beraadslaging van het Gemeentebestuur van Kerkrade wordt aangevoerd, dat namelijk het testament of de akte van schenking van wijlen den Heer Pastoor Ernst, waarbij de bedoelde gebouwen aan het Bisschoppelijk Seminarie van Luik zijn afgestaan, de uitdrukkelijke voorwaarde behelst, dat binnen dezelve ten allen tijde een klein seminarie gevestigd zou moeten blijven; dan welligt zou daarin grond gelegen kunnen zijn, om de overgave van dat gesticht aan het Apostolisch Vicariaat van Limburg aan te vragen, want, werden de meergemelde gebouwen aan derzelver tegenwoordige bestemming onttrokken, gelijk het geval zal wezen bij eene eventueele opheffing der thans in dezelve gevestigde inrigting van onderwijs, waarvoor reeds andere gebouwen te St. Truiden worden opgerigt, dan immers zou de voormelde begeerte van den schenker niet meer worden achtervolgd, en daar, waar de voorwaarden aan eene schenking verbonden onvervuld blijven, kan de schenking zelve althans naar mijn inzien van weinig kracht meer zijn en derzelver wederintrekking door de naastbestaanden van den testateur aangevraagd worden. Om echter hieromtrent met volledige kennis van zaken te kunnen oordeelen zou men een authentiek afschrift van voorschreven testament of akte van donatie onder de oogen dienen te hebben, en ik meen daarom aan U HoogWaarde in bedenking te moeten geven, of dezelve het niet zou goedvinden te trachten om zich een zoodanig authentiek afschrift hetzij door de tusschenkomst van den Heer Pastoor Kruidert of van iemand anders te doen verschaffen. Doch voor het geval ook, dat het uit de bedoelde akte mogt komen te blijken, dat de eigendom der goederen van Rolduc zonder eenige voorwaarde op het Seminarie des Bisdoms van Luik is overgegaan, dan nog zou er te onderzoeken zijn, of het tegenwoordig vicariaat van Limburg na deszelfs afscheiding van het Bisdom Luik geen aanspraak zou kunnen vormen op een geëven-

redigd aandeel in de aan het Bisschoppelijk Seminarie van Luik toebehoorende goederen? en mogt deze vraag, welke ik aan de rijpe overweging van U HoogWaarde durf aanbevelen, bevestigender wijze beantwoord kunnen worden, dan zou welligt langs dien weg een vergelijk kunnen worden getroffen, krachtens hetwelk het bedoeld onder alle opzigten belangrijk gesticht geheel en al aan Limburg werd afgestaan. Nadat U HoogWaarde de onderhavige zaak met de Haar zoo zeer kenschetsende Herderlijke zorg vóór en belangstelling in het welzijn van Limburg zal hebben onderzocht, zal het mij aangenaam wezen van het resultaat van Deszelfs nasporing en overwegingen mededeeling te ontvangen.

De Staatsraad

Gouverneur van het Hertogdom Limburg

GERICKE.

BIJLAGE III.

Samedi, 1er février 1845.

(Intérieur).

On nous rapporte que le gouvernement belge insiste de nouveau sur la vente des bâtimens du petit Séminaire de Rolduc et les quelques bonniers de terre qui en dépendent; on nous dit que le gouvernement belge refuse, le paiement du dernier subside alloué par les Chambres à la construction d'un petit Séminaire jusqu'à ce que le chef du diocèse de Liège ait fait rapport des sommes provenant de l'aliénation de ces propriétés.

Cette persistance du ministère belge, ne nous étonne nullement; depuis assez longtemps nous sommes habitués à voir ajourner les promesses de 1839 — Ce qui ne nous étonne guère plus c'est-que le gouvernement néerlandais ne soit pas intervenu jusqu'à présent, car on connaît son insouciance pour les intérêts de Limbourg.

Si nos renseignements sont exacts, le séminaire de Liège a traité avec Mgr. l'évêque de Ruremonde comme propriétaire absolu ayant un droit de propriété incontesté, bien établi; cependant si nous consultons le testament de Mr. le curé Ernst, ancien propriétaire de l'abbaye, nous voyons que ces bâtimens ont été donnés au séminaire de Liège, à condition d'y entretenir, dans l'intérêt du pays, une école supérieure ou petit séminaire; — que même Mr. Ernst veut que les revenus des autres biens servent à l'entretien de ce petit Séminaire. — Dès lors, il

nous semble que le pays a un droit certain sur ces propriétés, et l'on s'afflige que les communes voisines ou les Etats de la province, ou, en leur nom, M.M. les ministres ne soient pas intervenus pour réclamer les justes droits du pays. — Il est vrai que le roi Guillaume Ier n'a pas voulu reconnaître la donation avec la clause restrictive dans l'intérêt du pays. S.M. ne voulait pas de petits séminaires, mais il semble que jamais cet arrêté royal n'a pu changer les stipulations testamentaires et que la volonté du testateur doit en tout cas sortir ces effets. Nous sommes d'autant plus fondés à croire que les dispositions testamentaires de feu le curé Ernst doivent être respectés, que le gouvernement belge a toujours et en toute circonstance voulu que les volontés des donateurs fussent suivies en fait d'établissements publics, — puisqu'on a même annulé maintes fois les dispositions contraires prises par Sa maj. Guillaume Ier en matière d'œuvres d'études.

Nous communiquons nos renseignements au public pour exciter le zèle des autorités communales et provinciales du Limbourg. Nous espérons qu'il s'en trouvera parmi celles-ci qui prendront les intérêts du pays à coeur et s'efforceront de conserver une propriété et un établissement depuis longtemps cher au Limbourg."*)

BIJLAGE IV.

Jeudi, 20 février.

DU SEMINAIRE DE ROLDUC.

Ainsi que nous l'avons dit dans notre nro du 2 février il paraît qu'il est sérieusement question de la vente définitive des bâtimens et terrains du petit séminaire de Rolduc. Cet acte est une nouvelle injustice une nouvelle spoliation, commise envers notre malheureux Duché; c'est en même temps une preuve nouvelle de l'incurie que met notre Gouvernement dans la défense de nos intérêts. En effet — lorsque l'ancienne abbaye de Rolduc fut léguée au Séminaire de Liège, il est évident, que ce fut dans le but de favoriser le diocèse où se trouvaient alors les biens

*) Maestricht, le 2 février, 1845. Gazette du duché de Limbourg.

De zeer actieve, vooruitstrevende en roerige journalist-redacteur F. Douchez, greep in die periode van 1845, toen de Ned. pers zich bezig hield met de Grondwetsherziening, elk object en elke brief aan om de regering een les te geven of eisen te stellen in naam van het belang van Limburg. De Gazette du Duché de Limbourg was in zijn soort een oppositieblad, met soms heftige critiek. — De uitgever ondertekent in elk blad als: L'éditeur, gérant responsable F. Douchez. Dit artikel en nog meer het volgende van 21 Febr. 1845 trokken de aandacht van de gouverneur in Limburg, die wilde weten of de apost. administrator hieraan medeplichtig was. De redacteur immers had van de kwestie opeens een publieke zaak gemaakt, die de rechten van Limburg en Nederland raakte.

légues et ceci appert de la condition posée par le testateur, „que les bâtiments serviraient à une école supérieure ou à un petit séminaire,” et ce qui confirme notre opinion, c'est qu'une portion de la propriété de Rolduc, située sur le territoire prussien, fut léguée au diocèse de Cologne, dont elle faisait partie. Nous demanderons donc, comment il se fait, qu'aujourd'hui aucune voix influente ne s'élève en faveur des droits du Limbourg, et pourquoi il faut que notre Duché rachète au poids de l'or ce qui est sa propriété bien légitime? Car sans vouloir ici poser un principe trop absolu, et sans prendre pour base unique la volonté plus ou moins clairement exprimée du dernier propriétaire de cet établissement, il nous paraît certain, que lors même que le legs eût été effectivement fait au diocèse de Liège, la justice demandait qu'en nous séparant de ce diocèse l'on nous fit au moins une part proportionnelle dans son AVOIR. C'est là le principe de toute société qui se dissout, et son application parut tellement probable, que lorsqu'il fut, pour la première fois question de notre réintégration au royaume des Pays-Bas, le Séminaire de Liège se hâta d'aliéner tout le domaine utile de cette propriété, ne se réservant que les bâtiments et jardins, où est établi le petit séminaire.

La somme considérable provenue de la vente de la superbe ferme de Kloosterrade et des bois y attenants entra dans les caisses du Séminaire de Liège, elle est donc perdue pour le Limbourg et serait-ce trop prétendre, que de réclamer pour notre part les bâtiments qui restent encore inaliénés, d'autant plus qu'on nous les a laissés dans un état tel de dénûment, que même les autels ont été dépouillés de leurs ornements. Ce n'est pas, nous en avons la conviction, le chef du diocèse de Liège, qui élève de pareilles prétentions: nous savons même, que ne, pouvant nous abandonner le petit Séminaire à titre gratuit, il se serait contenté d'un prix fort modique; mais le Gouvernement belge intervint, fit de cette vente une condition sans laquelle il n'accorderait pas les subsides votés pour l'établissement nouveau de St. Trond et ordonna une expertise afin d'établir la valeur des immeubles.

Cette conduite de la part de nos voisins ne doit pas nous surprendre; rien de plus naturel que de les voir conserver ce que personne ne leur conteste, et il est du devoir de tout bon Gouvernement, de soutenir les intérêts de ses administrés; mais ce qui doit étonner toute personne un peu moins au fait que nous de la manière paternelle, dont nos affaires sont conduites, c'est

de voir notre Gouvernement rester impassible et renvoyer froidement toutes les représentations qui lui ont été faites à cet égard, comme si 75 mille francs n'étaient rien pour le Limbourg, tandis que nous sommes convaincus, qu'il suffirait d'une attitude un peu énergique pour que l'on ne pensât pas plus à revendiquer le petit séminaire de Rolduc que les houillères de Kerkrade.*)

GERAADPLEEGDE BRONNEN.

I. Gedrukte.

1. Corten, Dr. R. en A. Ruijten
Rolduc in Woord en Beeld, 1893-1902,
pp 208 en 198.
2. Kleijntjens J.
De Onderhandelingen over Rolduc, 1842-
1857. ed. 1931 - Lummen.
3. idem.
De Abdij Kloosterrade van 1797-1831 in:
Bulletin d.l. Société Scientifique et Litté-
raire du Limbourg, tome XLV pp. 165-
174, Tongres.
4. Rolduc's Jaarboek 1930,
Rolduc van 1839-1857, Kleijntjens J., blz.
74-93.
Rolduc's Jaarboek 1931,
Van der Vrecken en het Apostolisch-
Vicariaat van Limburg, id., blz. 61-64.
Rolduc's Jaarboek 1932,
Rolduc een eeuw Seminarie, F.S., blz.
73-78.
5. Gazette du Duché de Limbourg, 1844 en
1845, Gemeente-archief Maastricht.
6. Neujean F.P., Notice historique sur
l'abbaye de Rolduc, 1868, Aix-la Cha-
pelle pp. 37-43.
7. Schmitz, Yves, Guillaume I et la Belgique,
série: les Oeuvres „le Passé”; Bruxelles,
1945, pp. 368 ev.

*) Gazette du Duché de Limbourg. Maastricht le 21 février 1845.

N.B. Het is duidelijk, dat een ingewijde hier aan het woord is, hetzij een advocaat uit Maastricht of een der dekenen van Limburg.

II. *Archivalia.*

1. Het Journal (épistolaire) van Mgr. Paredis - autograaf - 1840-1853-'57, Bissch. Arch. Roermond.
2. Correspondentie met de Regeering 1840-1846, Bisschop. Arch. Roermond.
3. Correspondentie van Graaf Paul v. d. Vreken met Paredis en Secr. Boermans. Collectie Houthem, thans Bissch. Arch. Roermond.
4. a. Verzameling Pothast; b. een Reg. in folio, in dorso: Mgr. H. Peters, 1843-1855, Archief Rolduc.
5. Algemeen Rijksarchief - 's-Gravenhage afd. Dep. voor de Zaken v. d. R. C. Eeredienst, corresp. v. d. Reg. met Gouvern. G. (N. 752 Kt. No. 1819).
6. Rijksarchief in Limburg, te Maastricht (Depot v. h. Prov. Archief) Correspondentie v. d. Gouverneur (Gericke).
7. N.B. Het archief v. d. *Nuntiatuur* te 's-Gravenhage konden wij niet raadplegen; doch wij veronderstellen, dat dit bij vroegere gelegenheden *voldoende* benut is door Dr. R. P. J. Kleijntjens S.J., bij zijn publicaties over Rolduc in de jaren 1930-'31 enz. en opnieuw in Rolduc's Jaarboek 1932.

* * *

De auteur stelt er prijs op te verklaren, dat hij dit artikel schreef in zijn hoedanigheid van archivaris van het bisdom Roermond, zich enkel bedienend van de gegevens, die aldaar en in Rolduc's huisarchief berusten, en voordat hij inzage kreeg van de diverse bijdragen door Dr. J. Kleijntjens in Rolduc's Jaarboek en elders geplaatst. EM. J.

